

832
1949

ორგანო სსრ. სოც.-დემ. პარტიის საზღვარ-გარეთელ ბიუროსი.
Organe du Bureau à l'Étranger du parti Social-démocrate de Géorgie.

რვაენი

დროშა

“NOTRE DRAPEAU”

N° 4

პარტიო

ნაქმეტი

Paris.

1949

მიმდინარე საკითხები.

დღევანდელი ხაფრთხე.

დღეს კაცობრიობა იმყოფება დიდი საფრთხის წინაშე. მსოფლიო დაყოფილია ორ მოპირდაპირე ბანაკათ, ორ ბლოკათ, რომელნიც აღჭურვილია ერთი უსაშინელესი იარაღით—ატომიური ბომბით. საკმარისია ერთ კუთხეში ომი ატყდეს, რომ ის მოედვას მთელ მსოფლიოს და დაიწყება ადამიანთა გაუგონარი ხოცვა-ჟლეტა. ყველა წინანდელ ომებში იხოცებოდნენ მხოლოდ მეომარნი; ამ უკანასკნელ ომში მშვიდობიანი მცხოვრებნი დაიხოცა გაცილებით მეტი, ვინემ მეომარნი. სულ მოკლულ იქმნა 15 მილიონი ადამიანი, ამაში 6 მილიონი მეომარნი, 9 მილიონი მშვიდობიანი მცხოვრებნი. და ეს იმ დროს, როცა ატომიური ბომბა არსად არ გავარდნილა გარდა იაპონიისა.

ცხადია, ახალი მოსალოდნელი ომი ახალი იარაღებით იქნება მიმართული პირველყოფელისა კაცობრიობის წინააღმდეგ. სამხედრო ნაწილები დაზარალებიან გაცილებით ნაკლებნი, ვინემ მშვიდობიანი მცხოვრებნი, ვინემ ქალი და ბავშვები. დაბადების თქმით ერთხელ წარღვნიტ მოიხსოვ კაცობრიობა, დარჩა ერთათ ერთი ნოე და მისი კიდობანის მცხოვრებნი. ახლა იმავე გზაზე და იმავე შედეგებისათვის ემზადება განათლებული ნაწილი კაცობრიობისა.

რატომ ასე დაბნელდა ადამიანთა გონება. რა იწვევს ამ საშინელ ხიფათს?

მიზეზია ერთი: ორი ბლოკის ურთიერთობა, მათ შორის მშვიდობიანობის შეუძლებლობა. ამის მთავარი მიზეზი, ამ ნიადაგზე ურყევათ მდგომი არის ერთი ბლოკი—მოსკოვი. ის გატაცებულია თავისი მიზნით—იყოს მსოფლიოს მეთაური და ბატონი. ეს კი შეუძლებელია მშვიდობიანი საშუალებით. არც ერთ მოწინავე ერს და სახელმწიფოს არ სურთ მას დაეყმონ, თავის ნაციონალურ განვითარებაზე ხელი აიღონ და ამიტომ იძულებული არიან მოემზადონ თავის დაცვისათვის. ორი ბლოკი ნიშნავს—ერთი თავის დაცვას, მეორე თავდასხმას.

საბჭოთა იმპერიაში ომის და ზავის საკითხს არ სწყევტს ხალხი, დემოკრატია: მისი გადამწყვეტია მხოლოდ მეთაურობა, მცირე რიცხვი ტირანებისა, კრემლის ბატონები. მეორე ბლოკში, ევროპა-ამერიკის დარაზმულობაში გადამწყვეტია ხალხი, მის მიერ თავისუფლათ არჩეული მართველობა. როცა ორი ასეთი მოპირდაპირე წყობილება დიდხანს არსებობენ და მათ შორის საერთო ენა, საერთო ხაზი ვერ მოიხაზა, აშკარაა ქვეყანას მოვლის კატასტროფა, კაცობრიობა უნდა გადეს საბჭოების მსხვერპლი.

19261

შესძლებს კი მოსკოვის მთავრობა მიაღწიოს თავის მიზანს, დამორჩილოს კაცობრიობა? საეჭვოა, მან მეტათ დანგვიანა; დასავლეთი და ჩრდილო ამერიკა სწრაფი ნაბიჯით ემზადებიან. დასავლეთის დამარცხება თუ დაჩოქება ახლა ისე ადვილი აღარ არის. თუ კრემლი ამას შეიგნებს, თავის ოცნებებს თავს დაანებებს და მდგომარეობას რეალურათ წარმოიდგენს, მაშინ მისი ხსნის ხაზი ერთია—შინაგანი რეფორმებით გადაიყვანოს თავისი ხალხები ევროპის პოლიტიკურ ხაზზე. მაგრამ ამ ევოლიუციურ მეთოდს მიიღებს კრემლი? საეჭვოა. ტირანია მუდამ ინგრედია და დღესაც დაინგრევა სინამდვილის დაუნახაობით, თავის ძლიერების გაზვიადებით, თავისი ილიუზიების სინამდვილეთ მიღებით. ამიტომ ამ ბატონების სავალი გზა გარკვეულია: მზადება ომისათვის, მომზადება აზიის ხალხების, გასაბჭოება რაც შეიძლება მეტი ერის და ამ მრავალ ხალხების დახმარებით დასავლეთის და ამერიკის დაცემა.

აი ამ მეთოდს ბრძოლისას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს დასავლეთისათვის, ინდუსტრიალური ქვეყნებისათვის. ამოი კაპიტალიზმი არსებობს მხოლოდ ერთი საშუალებით—დამზადებული საქონლის უცხოეთში გატანა და გაყიდვა. აზიის ბაზარი მისი სასიცოცხლო წყაროა. ევროპის დღევანდელი ეკონომიური კრიზისის მიზეზია მისი საგარეო ბაზრის შევიწროება და გაღარიბება, რაცა ბადებს საგარეო ვაჭრობის შემცირებას.

აი ეს გარამოება იწვევს შინაგან კრიზისს, რის შედეგია დღევანდელი ევროპიული არეულობა. კაპიტალისტები ჩამოშორდნენ წინანდელ ბატონობას, მთავრობა, სახელმწიფო გახდა ეკონომიკის წინამძღოლი, ეტატიზმი გაბატონდა, რითაც არცერთი კლასი არ არის კმაყოფილი, გარდა მოხელეებისა. ამ დავარდნილ კაპიტალიზმს მემკვიდრე არ აღმოუჩნდა, სოციალისტები დაეცენ, ისინი აყვეს რადიკალებს, შეინახეს თავისი თეორიული მოძღვრება, თავისი პოლიტიკური მსოფლმხედველობა და გახდნენ იარაღი მემარცხენე ბურჟუაზიისა. ასეთი მოვლენა არ არის მხოლოდ სოციალისტურ სახელმწიფოებში, რომელთა რიცხვია სამი: ნორვეგია, შვეცია, დანია. აქ ეკონომიკას მეთაურობენ სოციალისტური პარტიები და ქვეყანა ვითარდება ახალ სოციალურ გზაზე.

მოსკოვის აგენტურა, ადგილობრივი კომუნისტური პარტიები ამ საშინაო მდგომარეობას მკაცრი კრიტიკით ებრძვიან, მაგრამ ხალხში არ აქვთ გასავალი, მათ არ ენდობიან, მათი გავლენა ეცემა. მოსკოვის ძველი მეთოდი—ადფექტის დასავლეთი შიგნიდან არ სრულდება, არც ასრულდება. სამაგიეროთ კრემლი მუშაობს აზიაში და იქიდან ებრძვის ევროპას. ეს შორეული სტრატეგია ჯერ-ჯერობით დიდ ნაყოფს არ იძლევა, ევროპა ურყევათ დგას თავის პოსტზე და განაგრძობს ანტიკომუნისტურ მუშაობას. კრემლის გავლენა ევრო-

პის ასპარეზზე დაცემულია, ამის თვალსაჩინო შედეგია იუგოსლავიის გამოყოფა მოსკოვის საბრძანებლიდან და ის აწარმოებს დამოუკიდებელ პოლიტიკას. კრემლის შიგნიდან რღვევა დაწყებულია, ამავე დროს დასავლეთი ერთდება, საერთო საგარეო პოლიტიკაზე ეწყობა, საერთო ცენტრს აარსებენ და მოსკოვის წინააღმდეგ ერთად დგებიან. მოსკოვის შინაგანი რღვევა, ევროპის შინაგანი ერთობა—ეს ორი პროცესი ჩვენი დროის დამახასიათებელია. კრემლი ემუქრება მსოფლიოს დამორჩილებით, დამოუკიდებლათ არსებობის გაქრობით. ხოლო ევროპა-ამერიკა მას იცავს და ემზადება თავსდამსხმელთა წინააღმდეგ ერთი ფრონტის შესაქმნელათ. ერთის დროშაა—ერთა დამორჩილება, მეორის—ერთა თავისუფლება.

არის მხოლოდ ერთი საკითხი, რაცა ერთნაირათ ეხება ორივე ბლოკს. ეს არის ომის მეთოდი.

დღევანდელი ომიანობის წესები საკვებით არღვევენ წინანდელ წესებს, დაწყებული უძველესი დროიდან. ყოველ დროში, ყოველ ქვეყანაში ომი წარმოებდა შეიარაღებულ მეთაართა შორის; მშვიდობიან მცხოვრებთ არც ერთი ბანაკი სასიკვდილოთ არ იმეტებდა. ეს იყო ომი ადამიანური, ჰუმანიური. ახლა კი, პირიქით, ომიანობა ნიშნავს უმთავრესათ მშვიდობიან მცხოვრებთა და მათ სახლ-კართა განადგურებას. და თუ კიდევ ამ მეთოდს მიემატა ატომური ბომბები მრავალი ქვეყანა და ერი დედამიწიდან აღიგვება. ამ საკითხის მოგვარება, ძველი საომარი წესების აღდგენა, თანამედროვე ელური მეთოდის სამუდამოთ დატოვება—ეს არის მთავარი საპირბორროტო საკითხი, ეს არის მსოფლიო პრობლემა. საკვირულია მხოლოდ ის, რომ ამ საკითხს არავინ ეხება, არავინ არ სვამს, არც მთავრობები, არც პარტიები, არც ჟურნალ-გაზეთები.

დღევანდელი ომი, მაშასადამე, არ არის ომი ძველი მნიშვნელობით. ეს არის ქლეტა, ხოცვა რაც შეიძლება მეტი ადამიანის. ნგრევა რაც შეიძლება მეტი სახლ-კარის, მეტი სიმდიდრის, განიაგება ადამიანობის, მთელი ავლა-დიდების.

დიდი სამდროვო ომოცანაა არა მარტო ატომიური ბომბის აკრძალვა, არამედ მთელი ახალი საომარი წესების მოშლა და თუ ომი მაინც იფეთქებს, მისი ძველ ადამიანურ კლასოტში ჩაყენება და მშვიდობიან მცხოვრებლების, ქალების და ბავშვების ხელშეუხებლობა.

მაშასადამე, არის გადასაჭრელი ორი ამოცანა:

ომის მოსპობა.

ომის ჰუმანიური წესებით წარმოება.

ნ. ქ.

მცირე ზენიშვნები დიდ ამბებზე.

პოლიტიკური მიმოხილვა ერთ და იმავე დროს იოლი ამოცანაა და ძნელიც; ეს იმაზეა დამოკიდებული, თუ როგორ უდგება მას ავტორი.

ერთია, როცა ეს უკანასკნელი უბრალო რეგისტრატორის როლში გამოდის; ამ შემთხვევაში იგი კმაყოფილდება მოვლენათა აღნიშვნით, მათი დაწყობით და მათ შორის მიზეზ-ზომბრივი კავშირის აღდგენით.

სულ სხვაა, თუ ის ამ ფართე გათელილ გზას დასტოვებს და პერსპექტივების ძიების მიზნით მომავლის დაბურულ ტყეში შერგავს თავს.

ეს კი დიდათ «სარისკო» საქმეა; განსაკუთრებით სახიფათოა ეს, ჩვენს ციებ-ცხელებიან ეპოქაში.

თანამედროვე საერთაშორისო ვითარებას ახასიათებს არა მარტო წარმოუდგენელი ტექნიკური წინსვლა; დრო და სივრცის ძველი საზღვარი საზოგადოებრივ სფეროშიდაც წაიშალა; ცხოვრების განუზომელ ეკრანზე სინემატოგრაფიული სისწრაფით მოვლენა მოვლენას სცვლის, გართულება გართულებას მისდევს, ისკენება ახალ-ახალი კვანძები და ამ საბედისწერო ფერხულში თანდათან ებმება კაცობრიობის ყველა კუთხე და მისი თვითეული ნაწილი.

ამ სურათს მხოლოდ ძლიერი ფერადები აკლია, რომ სავსებით და ნათლად წარმოვიდგინოთ დღევანდელი საერთაშორისო მდგომარეობის სიმძიმე და მისი ტრალიზმით აღსავსე სირთულე.

მსგავს პირობებში ძნელია განსუვრეტა იმის, თუ რას გვიშნადებს ხვალინდელი დღე. პანდორას *) კოლოფის ძირი, ბერძნული მითოლოგიით, იმედებით რომ არის მოგებული, ჯერ არ მოსჩანს; მანამ კი ამ კოლოფიდან მხოლოდ უბედურება სცივია და არაფერ არ იცის როდის დაიცილება იგი და იმედის სხივები საშინელ ბურუსს გაფანტავს.

მიუხედავად ამისა «ჩვენი დროშა»-ს წლიურ ანგარიშში დაუმორცხველათ შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ «მცირე შენიშვნებში» ნათქვამიდან ბევრი არაფერი არა გვაქვს უკან წასაღები.

*) პანდორა ძველი ბერძენების ევაა. იუპიტერმა მას აჩუქა კოლოფი, სადაც ჩაპკეტა ყველა უბედურება. ეპიმეთეოზმა, პანდორას ქმარმა, შემთხვევით კოლოფი გაათო: აქედან იწყება ადამიანის ტანჯვა-ვაება.

დავიწყეთ ყველაზე მწვავე საკითხი—სამხედრო კონფლიქტიდან; აი რას ვსწერდით ჩვენ სამხედრო კონფლიქტზე ამ ჟურნალის თებერვლის ნომერში:

«კაცობრიობა დღეს კვლავ ახალი ომის ფსიხოზშია გახვეული... მხოლოდ ნუ გადავამეტებთ, ახალი ომის საშიშროება თავის თავად ისეთი ძლიერი ფაქტორია; დასავლეთის მუშათა კლასის წრეებში მოსკოვისადმი სიმპატიები იმდენათ არის ომიანობის პროპაგანდით ჩანერგული, რომ სრულიად ბუნებრივია ვივარაუდოთ «ცივი ომის» ხანგრძლივობა. დემოკრატიულ ქვეყნებში, თუ საზოგადოებრივი აზრი არ მომზადდა, მართველი წრეები იარაღს ვერ მიმართავენ. მანამ კი ჩვენ გვექნება საქმე ატმოსფერის ცვალებადობასთან: შემთხვევის და მიხედვით, ნერვების დაჭიმვას მათი განელება «შესცვლის და პირუკუღმა».

ზემო ნათქვამი ჩვენთვის დღესაც ძალაში რჩება. ათი თვის შემდეგაც ჩვენ ვფიქრობთ, რომ სამხედრო კონფლიქტის საათს ჯერ არ დაუკრავს. მეტს ვიტყვით, წლებიც შესაძლოა გაიაროს მის მოლოდინში.

მართალია გასულ ინტერვალში მდგომარეობა ძალზე გართულდა; ბალკანეთზე სარაევოს აჩრდილმა კვლავ გადაიარა; ჩინეთის გაკომუნისტება, რაც სტალინის საერთაშორისო რევოლუციის წინასწარ პირობათ მიიჩნდა^{*)}, უკვე მოთავდა; ევროპის გაერთიანებას წინსვლა არ ეტყობა; მაგრამ ჩვენ მაინც დაჟინებით ვფიქრობთ, რომ სამხედრო კონფლიქტამდე კიდევ დიდი მანძილია; წარმოიდგინეთ, რუსეთის სამხედრო არსენალში ატომიური ბომბის აღმოჩენამაც ვერ შეაჩუჩია ჩვენი შეხედულება. რატომ?

იმიტომ, რომ არც ერთი მოპირდაპირეთაგანი არც ობიექტიურათ და არც სუბიექტიურათ ომისათვის მზად არ არის.

დავიწყეთ სტალინიდან. ეს უკანასკნელი უაღრესად «პაციფისტი»; მისი «პაციფიზმი» ცივ ანგრიზზეა დაყრდნობილი; ეს მისი, ასე ვსთქვათ, ძალდატანებითი სათნოებაა (la vertu contraite); სტალინის სტრატეგია ალყის შემორტყმის, მტრის მუდმივ შეწუხების, შეუჩერებელ ნერვიულობაში ყოლის (harçèlement) ტაქტიკაზეა აგებული. მინიმალური რისკი და მაქსიმალური შედეგები, ამაშია მთელი მისი პოლიტიკური ფილოსოფია. რომ ომი საბჭოთა რეჟიმისთვის სამკვედრო ხიფათს წარმოადგენს, ეს სტალინმა ჩვენზე კარგათ

^{*)} იხ. სტალინის პოლემიკა ტროცკისთან 1919 წ. და მიხივე კომ. პარტიის მე-XV კონგრესზე მოხსენება.

იციხის ნივთიერად გალატაკებული ქვეყანა, პოლიტიკურად დამონაწევებული და ხელისუფლებისადმი უსაზღვრო სიძულვილით გამსჭვალული ხალხი, გამარჯვების ელემენტებათ ვერ ჩაითვლება.

გასული ომის გაკვეთილი ამ მხრივ საუკეთესო მაგალითია. განა ჩვენ არ ვიცით, ვინ და რამ გააპოპულიარულა, თავში ძალზე არაპოპულიარული, 1941 წლის ომი? პიტლერის სიგიჟემ და მოკავშირეთა კეთილსინიდიისიერებამ. თუ გუშინ ამაზე დაობდენ, დღეს ეს უდავო ქვეშაობითობათ არის აღიარებული. ამიტომ, თამამად შეგვიძლია ვიფიქროთ, რომ მოსკოვის სათუო სამხედრო ავანტიურა არ სჭირია და მისი ინიციატივას ის თავის თავზე არ აიღებს.

გადავხედოთ ეხლა მოწინააღმდეგე ბანაკს. აქაც, მიუხედავად მდგომარეობის სხვადასხვაობისა, ომისადმი განწყობილება უარყოფილია.

ამერიკის შეერთებული შტატები, დასავლეთის დღევანდელი უდავო დირიჟორი, თავისუფლების ქვეყანაა; ჩვენ კარგათ ვიცით ამ თავისუფლების საზღვარი; ვერავინ ჩვენ ვერ დაგვწამებს ბურჟუაზიისადმი სიმპატიებს; ნათლად გვაქვს აგრეთვე წარმოდგენილი ეკონომიური ტრესტების გავლენა, მათი პრესის სიძლიერე; მაგრამ, ვიმეორებთ, ამერიკა მაინც თავისუფალი სახელმწიფოა, ვინაიდან იქ ოპოზიცია კანონს გარეშე არ არის გამოცხადებული; მას თავისუფლათ შეუძლია ებრძოლოს მოწინააღმდეგეს; იქონიოს (და აქვს კიდევ) თავისი პრესა; ისარგებლოს საარჩევნო ბიულეტენით, შექმნას საკუთარი ორგანიზაციები და სხვა. განა ჩვენ არ ვიცით ვინ მოუტანა პრეზ. ტრიუმანს უკანასკნელ არჩევნებში გამარჯვება? ორ დიდმა მუშათა პროფესიონალურ კავშირმა.

ასეთ ქვეყანაში მთავრობა, მისი სამხედრო შტაბი და თვით კონგრესი არ არის ომის საკითხში თავისუფალი; ინგლისურ თქმულებამ,—პარლამენტი ყოვლის შემძლეა, მას მხოლოდ ქალის კაცად გარდაქმნა არ შეუძლია—, უკვე დრო მოუპა; ამ ეამათ, პოტენციალურათ, ხალხის სუვერენობას ეკუთვნის უკანასკნელი სიტყვა; სწორედ ამაშია დემოკრატიული რეჟიმის ძლიერი და, ზოგიერთ შემთხვევაში, მისი სუსტი მხარეც; ამით აიხსნება დემოკრატიის და პრევენტიულ ომის შეუთვისებლობაც.

ჩვენ ვამტკიცებთ, რომ ანგლო-საქსონებთა საზოგადოებრივი აზრი დღესაც, ისე, როგორც ამ წლის თავში, ომის აუცილებლობის აზრს არ შერიგებია.

ცხადია, დრო თავისას შობა, გუშინდელი დღე დღევანდელს არ გაეც; მიმავალ წელიწადს უმედგოთ არ ჩაუვლია;

მაგრამ, ვიმეორებთ, დღესაც დასავლეთში მორიგებაზე ოცნებობა არ გამკრალა.

გარეშე ამ ფსიქოლოგიური მომენტისა «ცივი ომის» ხანგრძლივობაზე მოწმობს ევროპის დღევანდელი მდგომარეობა. ამერიკას, გარდა ევროპისა, სხვა პლაცდარმი არა აქვს. ამის შევცნებაზე აგებული ყველა მისი უკანასკნელი ორი წლის ღონისძიებანი. მარშალის გეგმა, ატლანტიკის პაქტი, ეკონომიური თანამშრომლობის ორგანიზაცია, სამხედრო დახმარება, ევროპის საბჭო, სტრასბურგის პარლამენტი, ყოველივე ეს ევროპის გაერთიანების, მისი ეკონომიურათ ფეხზე წამოყენების და თავდაცვის მიზნით მოეწყობა შედეგი?

ერთი ფრიად ნიჭიერი ფრანგი ეკონომისტი ბ-ნი არონი სწერდა: «ერთად-ერთი დიდი გამარჯვება ხვდა წილათ დასავლეთ ევროპას და ისიც სტალინის წყალობით, ეს იუგოსლავიის განდგომა»-ო.

მსგავსი რწმუნება სინამდვილეს არ შეეფერება. ტიტოს ებოპეის დამცირება ჩვენს ანგარიშში არ შედის. პირიქით. თავის დროზე ჩვენ ეს აღვნიშნეთ და არა უკანა რიცხვით-ამაზე ჩვენ ქვევით გვექნება ლაპარაკი; ეხლა კი გვინდა შევნიშნოთ, რომ დასავლეთ ევროპას დღემდე ბევრი სხვა გამარჯვებაც ჰქონდა. განა მოსკოვზე მისი გამარჯვება არ იყო იტალიის არჩევნები, საფრანგეთში პოლიტიკურ გაფიცვების დამარცხება, ბერლინის ბლოკადის მოხსნა ანდა საბერძნეთში სამოქალაქო ომის ლიკვიდაცია?

რომ ეს გამარჯვებები არა, დასავლეთი ევროპა მის აღმოსავლეთ ნაწილის ბედს გაიზიარებდა და «რკინის ფარდა» ატლანტიკის და ხმელთა შუა ზღვის ნაპირებზე ჩამოეშობოდა!

მოკლვა ადამიანის მეხსიერება: ძველ ტყვილებს და გაწეულ დამსახურებას ის ჩქარა ივიწყებს; დავიწყებულია, რომ რამდენიმე წლის უკან ტორესი პარიზში და ტოგლიატენი რომში კანონს ქმნიდენ და რომ მათი სულწასულობა არა, დასავლეთი ევროპა მწიფე ხილივით მოსკოვს პირში ჩაუვარდებოდა. ვიმეორებთ, ეს გუშინდელი ისტორია დღეს დავიწყებულია და ნაციონალური ეგოიზმი და კარჩაკეტილობა ევროპის გამთლიანებას გასაქანს არ აძლევს. ამ წლის გაზაფხულ-ზაფხულის პოლიტიკური სეზონი ამ იდეის გაცხადებით ჩატარდა. განსაკუთრებით სტრასბურგის მაგალითმა შეასხა მას იმედების ფრთები; მაგრამ მეორე დღეს

*) Figaro, 28 ოქტომბერი.

ერთმა ამბავმა ამ იმედებს ფრთები შეაკვეცა: ჩვენ სახეში გვაქვს ინგლისის დეველვაცია.

ამ უკანასკნელის ეკონომიურ-ფინანსიურ მხარეს ჩვენ აქ არ შევეხებით: ეს ექსპერტების სფეროა. შევნიშნავთ მხოლოდ, რომ, ჩვენის ცნობით, მათი დასკვნები უარყოფილია; მათი აზრით დეველვაცია ინგლისის, დოლარებში ისედაც მძიმე ვალდებულებას, დაამძიმებს; ზოგიერთ შემოსატან საქონლის, მაგალითად, კანადის ფქვილის, ფასებს ასწევს და საერთაშორისო ხარჯებს გაზრდის. ეს სხვათა შორის.

ჩვენთვის უფრო მნიშვნელოვანია მისი პოლიტიკური გამოძახილი. ამ მხრივ სტერლინგის დეველვაციამ პირდაპირ ზურგში დახვარა ჩასცა ევროპის გაერთიანების იდეიას. Stafford Cripps-ის დაყენებით დემანტების შემდეგ დეველვაცია მოწმენდილ ცაზე მეხვიით გავარდა. ლეონ ბლიუმი «Populaire»-ში 15 სექტემბერს მის შესაძლებლობას კატეგორიულად უარყოფდა; 18 სექტემბერს იგი უკვე ფაქტად განდა.

რით აიხსნება და ისეც დღევანდელ მწვავე მომენტში ინგლისის ასეთი პოზიცია?

რასაკვირველია არა მისი მზაკვრული განზრახვებით ან, კიდევ უფრო ნაკლებ, მუშათა პარტიის ანტიევროპულ განწყობილებით.

განა ბევნი და მორისონი ჩერჩილზე ნაკლებ პატრიოტები არიან ევროპის მთლიანობისა?

ჩერჩილი, ოპოზიციის დღევანდელი ლიდერი, მისი ციურების გამოსვლის შემდეგ, ევროპის გამთლიანების დაუღალავ «ქადაგად» რომ მოგვევლინა, ისეც მთავრობის პასუხისმგებელ როლში მუშათა პარტიის პოზიციას დადგებოდა. რატომ?

იმიტომ რომ ინგლისში საგარეო პოლიტიკა ყველა პარტიებისათვის იდენტურია. ინგლისელი სახვებით თავს ევროპიელათ არ თვლის. ასე იყო გუშინ და დღესაც ეს არ შეცვლილა. არ მახსოვს, ვის ეკუთვნის შედარება, რომელიც ჩინებულათ გამოხატავს ევროპაში ინგლისის პოზიციას: ინგლისი ევროპაში დროებით შეჩიზნულ გემს წააგავს, ყოველ წუთში გამზადებულს ზღვაში გასავალათ.

ტრაფალგარის გამარჯვებამ (1805 წ.) საბოლოო და უმკვიდრა ინგლისის ზღვაზე ბატონობა; ამით მატერიკული სულისკვეთება მასში თანდათან წაიშალა. მისი სამოქმედო ასპარეზი, წყარო მისი დიდებისა და სიმდიდრის განხაზვნები; ეკონომიურათ ის ოკეანის იქით ქვეყნებთან არის ორგანიზულად გადაბმული; მართალია სულიერი კავშირი მას არც ევროპასთან გაუწყვეტია; მაგრამ ხორციელად ის ევროპის გარეშეა.

უკანასკნელ ომმა ინგლისის მდგომარეობა რადიკალურ-რათ შესცვალა: გუშინდელი ბატონი ეხლა ერთერთ ამხანაგის—«ასოციეს» როლში გამოდის; დიდი ბრიტანეთი დღეს Commonwealth-ია; ეს უკანასკნელი პირმშოა ინგლისური გენიალობის: არც ფედერაცია, არც კონფედერაცია და არც პერსონალური უნია—რალაც გაუგონარი მოვლენა სახელმწიფოებრივ უფლებებაში; მისი დაუწერელი კონსტიტუცია საერთო ინტერესებზეა დაყრდნობილი. ეს ბაზაც დღეს უკვე შერყეულია. კოლონიებს დაეტყო ლტოლვეა ამერიკის შეერთებულ შტატებისაკენ, რაც ბზარავს ანგლო-საქსონთა ფრანტს. დამახასიათებელი Commonwealth-ის ერთი წევრის საჯარო განცხადება O.N.U.-ში: გრძნობები ინგლისთან გვაკავშირებს, ანგარიში კი ამერიკისაკენ გვერეკება.

ასეთ პირობებშია თუ ინგლისი ქანაობს, ორტოფობს: თავდაცვის მიზნით ევროპას ვერ შორდება და Commonwealth-ის შენახვასაც ცდილობს.

გვაგონდება გიოტეს ფაუსტის გოდება: «ორი სულია ჩემს ერთ გულში, ურთიერთათვის უცხონი და განშორებას მოწყურებულნი»-ო.

ცხადია, რომ დღევანდელ სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში, როცა ყველა ძარღვების დაჭიმეაა საჭირო და ერთად დაგროვილ ენერჯიის ერთი ხაზით მტრის წინააღმდეგ მიმართვა, ასეთი სულიერი გაორება დასავლეთს გამარჯვების შანსათ ვერ ჩაეთვლება.

დასავლეთის მთლიანობას აქვს მეორე, უფრო მტკივნეული, წერტილი: გერმანია. ევროპა შესაძლოა კიდევ უინგლისოთ წარმოვიდგინოთ; მაგრამ უგერმანიოთ ევროპის წარმოდგენა შეუძლებელია. ეს დებულება ეხლა საერთო ადგილია; ბანალური თემაა, რომელზედაც არაეინ დროს არ კარგავს. არც ის იწვევს დავას, რომ ევროპის ფრონტზე ის გაიმარჯვებს, ვინც გერმანიის ხალხს თან გაიყოლიებს.

თუ გერმანიის ირგვლივ გამართული ბრძოლა ნათლად გვინდა წარმოვიდგინოთ, ჩვენ არ უნდა გაუშვათ მხედველობიდან, რომ მოკავშირეებს, უკანასკნელ წლების გასწვრივ, იალტის და ნაწილობრივ პოსტდამში, დაშობილ შეცდომათა გამოსწორება უხდება. ბერლინის ბლოკადის მოხსნამ ამ შეცდომების გაღრმავება და ლოლიკური განვითარება შეაჩერა; «ცივი ომი» ს მწვავე იერიშები საპოზიციო ბრძოლათ შესცვალა და მოწინააღმდეგენი ამ ქამათ დაკავებულ პოზიციებზე მაგრდებიან. გერმანია წინეთ ფაქტიურად ორად გაჭრილი, ეხლა უკვე თითქოს იურიდიულათაც ორ ერთეულად ჩამოყალიბდა. ბერლინი და ბონნი, ორი ცენტრია, რომელთა ირგვლივ გროვდება მოპირდაპირეთა ბრძოლის არსენალი—პოლიტიკური და სამხედრო.

ჩვენ სრულებით არ ვიზიარებთ იმ მიმომხილველთა (ასე-

თები ბევრია; ბ.ბ. არანი, შრებიბერი, დიუვერჟერი, ლიპმანი და სხ.) ახრს, რომელიც დღესდღეობით მოსკოვს გამარჯვებულათ სთვლიან; თუ საერთოთ გამარჯვებზე შესაძლოა ლაპარაკი, ის მოკავშირეთა მხარეზეა, ვინაიდან მოსკოვის შემოტევა გერმანიაში აშკარათ იქმნა შეჩერებული; მოსკოვმა მხოლოდ შეინარჩუნა იალტა-პოტსდამის პოზიციები. არც მეტი, არც ნაკლები.

სულ სხვაა მომავლის საკითხი. აქ კი მოსკოვს უფრო დაცდილი ხელი უჩანს, ვიდრე მის ანტაგონისტებს; სტალინის პოლიტიკური არსენალი უფრო მდიდარია, ვინემ დასავლეთის მეთაურთა; მისი ბრძოლის მეთოდები უფრო უდგება გერმანიის ხალხის დღევანდელ სულსკვეთებას, ვიდრე ანგლო-საქსონების პოლიტიკური სტრატეგია. ჩვენ ვამჩნევთ, რომ მოსკოვის ბრძოლის ლოზუნგები უფრო გასაგებია გერმანიის ხალხისათვის და უფრო ახლოა მის ეროვნულ სულსკვეთებასთან; კრემლის ტაქტიკა უფრო მიზანშეწონილი და მთლიანია, ვიდრე მის მოწინააღმდეგეთა. გვინდა ჩვენ თუ არა ეს, მაგრამ ეს სინამდვილეა.

აქედან დასკვნა: გამარჯვებისათვის დასავლეთს დიდი მატერიალური უპირატესობანი აქვს; ამასთან გერმანიის ხალხის უმრავლესობაც ანტიკომუნისტურია. დასავლეთს მხოლოდ მოსკოვის იარაღით ესპიროება ბრძოლა. მოსკოვის მთავარი იარაღი კი პოლიტიკური მანიევრებია. საბჭოთაზონაში უკვე «დამოუკიდებელი სახალხო რესპუბლიკაა»; ბერლინიდან საოკუპაციო ჯარი გაყვანილია; განზრახულია აღმოსავლეთ გერმანიის მთლიანად დაცლა, ზავის ხელშეკრულების დადება; ყველა ეს ღონისძიებანი გვირგვინდება სტალინის პიეკისადმი საჯარო მიმართვით, სადაც აღბეჭდილია კლაუზევიც-ბისმარკის პროგრამა; გერმანია-რუსეთის ალიანსი, ამ ორ ხალხთა შედუღებული ისტორია. მათი მისია ერთა შორის მშვიდობიანობის დამყარების საქმეში, მათ მიერ ომებში გაღებული სისხლი და სხვა ამგვარი მარჯალიტები. რასაკვირველია, ყოველივე ეს მიზანსცენაა; მაგრამ პიტლერის ავანტიურაც ვანა ასეთივე მიზანსცენათ არ ჩაითვლება? ამას ხომ ხელი არ შეუშლია იმისათვის, რომ გერმანიის ხალხი მას გაყოლოდა თავდავიწყებამდე?

თვითუფლ ერს, დიდია ის თუ პატარა, თავის სუსტი მხარე აქვს. გერმანია გამონაკლისს არ შეადგენს. მას ჯოგური ფსიქოლოგია ახასიათებს. განსაკუთრებით საშიშია ეს თვისება დღევანდელ მის სასოწარკვეთილების ხანაში. ამასთან გვერდით ისიც ხომ ისტორიული სინამდვილეა, რომ გერმანია მუდამ იჩენდა რუსეთისაკენ მიდრეკილებას. ეს ვეება ქვეყანა მას თავის სასიცოცხლო სივრცეთ კქონდა დასახული. ბრუსტ-ლიტოვსკის ხელშეკრულება მარტო ლიუდენდორფის ავანტიურათ არ ჩაითვლება და არც ჯარის სარდლობის 1941 წ. რუსეთთან ომის ოპოზიცია ყოფილა შემთხვევითი

ამბავი; ეს ცალკე რგოლებია საუკუნოებით გაქედნილ რუსეთ-გერმანიის შეგობრობის ჯაჭვისა. მართალია უკანასკნელ ამებმა ეს ჯაჭვი გაგლიჯა, მაგრამ, უუქველია, მისი ნამსხვრევები გაფანტულია ორივე ერში და სწორედ ამანაა რომ ასე ისტორიულად თამაშობს სტალინი.

დასავლეთის ტაქტიკა, როგორც გვექონდა ნათქვამი, მეტად ფრთხილია: იგი პასუხია და, ისეც მკრთალი, მოსკოვის გამოსვლების წასული გაკვეთილების მიხედვით, ცხადია, ის გერმანიას წინასწარ ნდობას ვერ უცხადებს. პიტლერი, მართალია, გაქრა, მაგრამ მისი საშინელი მეგვეიდრობა არ გამქრალა და მძიმე ტვირთად აწევს გერმანია-საფრანგეთის ურთიერთობას. სიმძიმის ცენტრი სწორედ ამ მეგვეიდრობის დაჩქარებით ლიკვიდაციაშია. თუ ეს მოხერხდა, ევროპის მთლიანობა რეალობათ გახდებდა; თუ არა და, გვიტყვამს და ეწლაც ვიმეორებთ, აღმოსავლეთში აგორებული ტალღები წალეკვენ ევროპის თანამედროვე ცივილიზაციას.

ზემოთ ჩვენ დავინახეთ, რომ წარმავალ წელს მოსკოვმა შუაგულ ევროპაში ფეხი წინ ვერ წასდგა; ის შეაჩერეს ძველ პოზიციებზე.

კიდევ უფრო ცუდია მისი წლიური პოლიტიკური ნუსხა ბალკანეთის სექტორში: აქ მან სავესებით დაჰკარგა ისეთი მნიშვნელოვანი პუნქტი, როგორიც საბერძნეთია. ამით წყდება, დროებით ყოველ შემთხვევაში, აღმოსავლეთ-ხმელთშუა ზღვის ფორტის ბედი. ასმალეთი, ამ კუთხეში დასავლეთის მძლავრი ბასტიონი, მთავარ ბაზისაგან მოჭრას გადაუტრჩა; ცხადია ეს გარემოება მეტად გაზრდის დასავლეთის პრესტიჟს მცირე აზიაში და, შესაძლოა, უფრო შორსაც.

მეორე მოსკოვის დიდი მარცხი ბალკანეთში, ეს იუგოსლავიის განდგომაა. ამ უკანასკნელზე ჩვენ უკვე შევაჩერეთ მკითხველების ყურადღება მისი ჩასახვის პირველ მომენტში; იმ დროს ტიტოს გამოსვლას ოჯახური პატარა სკანდალის ხასიათი ჰქონდა: იუგოსლავიის დიქტატორი კომინფორმთან კონფლიქტში მზათ იყო სტალინის არბიტრაჟს დამორჩილებოდა; დასავლეთის საზოგადოებრივი აზრი ეჭვის თვალით უყურებდა მთელ ამ ისტორიას.

აი რას ვწერდით ჩვენ ამ საგანზე ამ ჟურნალის თებერვლის ნომერში:

«ტიტო, ეს მოსკოვისათვის დიდი მარცხი, ორგვარი მნიშვნელობისაა. ჯერ ერთი. ეს «რკინის ფარდის» საგრძნობი განხარვაა. მოსკოვი, ადრიატიკის გასავალს მოწყვეტილი, უკვე იტალიას არ საზღვრავს და მეორე, რაც არა ნაკლებ მნიშვნელოვანია, იუგოსლავიის პარტიის მოშინაურება, მისი ეროვნული «უკლონიზმი». ეს კი გადამდები სენია. პოლონეთში მისი ბაცილები უკვე სჩანს. შესაძლოა ამან თავი იჩინოს აღმოსავლეთ-ევროპის სხვა ადგილებში და რატომ მართლ

აღმოსავლეთ ვეროპაში? ასეთია ცხოვრების ლოლიკა, მისი დიალექტიკა. ის ყოველივე დიქტატურაზე უფრო ძლიერია». უდავოა, რომ ჩვენი პროგნოზი მართალი გამოდგა: პატარა ოჯახური ინციდენტი გადიდდა. გაღრმავდა და დღეს საერთაშორისო მნიშვნელოვან ფაქტორათ გადაიქცა.

რა ბედი ეწვევა მომავალში პირადად ტიტოს და მის რეჟიმს, ჩვენ ეს არ ვიცით. შესაძლოა იუგოსლავიის მარშალი თავის გაბედულობის მსხვერპლი გახდეს და მისი რეჟიმიც მან თან გაიყოლიოს. ამას მომავალი დაგვანახებებს. ამ უამათ კი ჩვენ ღრმათა ვართ დარწმუნებული, რომ ეს მოძრაობა, უმართებულოთ «ტიტიზმით» მონათლული, ტიტოს ბედს არ გაიზიარებს. რატომ?

იმიტომ, რომ მისი ბედი ცალკე პიროვნებასთან არ არის დაკავშირებული; მისი წარმომშობი მიზეზები, საბჭოთა რუსეთის ბატონობის ქვეშ მყოფი, ერთა გულის სიღრმეშია გამჯდარი. 30 წლის ამ ერებში რუსულ ბოლშევიზმის ექსპერიმენტს უშედეგოთ არ ჩაუვლია. მან ვერ წაშალა დაპყრობილ ერთა მუდმივი ლტოლვა ეროვნულ თავისუფლებისაკენ; თვით არა რუსი კომუნისტებიც ვერ გაექცენ ამ შეუდრეველ ლტოლვის გავლენას: რუსული ბოლშევიზმი და კომუნიზმი ერთი და იგივე მცნება არ არის. ერის ცხოვრება მთიდან მოწყვეტილ წყაროს წააგავს; გზადაგზა დაბრკოლებების გადასალახავათ ის იცვლის მიმართულებას, კალაპოტს, ხშირად მიწის ქვეშ უჩინარია, მაგრამ მისი დენა შეუწყვეტელია, სანამ თავის წყლებს ის ზღვას არ მიაბარებს.

«ტიტიზმი» მითვისებული სახელწოდებაა, უცოდინარობით გამოწვეული. განა საქართველოში მისი დაპყრობის მეორე დღეს არ წარმოიშვა მსგავსი მოძრაობა? ხელისუფლებამ ის «უკლონიზმით» მონათლა; ქართული ისტორია, ვფიქრობთ, მას შულავერის გმირთა დაგვიანებულ მონანიებათ დაახსიათებს. ეს დეტალია. მთავარი მოძრაობის შინაარსია. ეროვნული კომუნიზმი ბოლშევიკურ იმპერიალიზმის შინაური წინააღმდეგობაა, რომლის განვითარება აუცილებელია; ეს კი უსათუოდ დიდ როლს ითამაშებს საბჭოთა კავშირის მომავალ ისტორიაში.

უნდა გავათავოთ: წერილი, ჩვენი ჩვეულების წინააღმდეგ, ძალზე გავვიგძელდა. იძულებული ვართ აღმოსავლეთის საერთოდ და კერძოდ შორეულ აღმოსავლეთის მდგომარეობის დაფხსება შემდეგისათვის გადავდოთ.

ესალა კი რამოდენიმე სიტყვა—*pro domo suo*—იმ მკითხველთა მიმართ, რომელთაც ჩვენი წერილების შესახებ შენიშვნებით მოგვმართეს.

ერთი მათთაგანი (საზღვარ გარეთიდან) გადამეტებულ პესიმიზმს მეგობრულათ გვისაყვედურებს. საკუთარი ნაშრომის გაკრიტიკება ადვილი საქმე არ არის; ამისათვის დიდი მიუდგომლობაა საჭირო, რაც მაღალი კულტურის

მაჩვენებელია. ჩვენ, ქართველებს, ეს თვისება ნაკლებათ გვახასიათებს; რატომ ამ სტრიქონების ავტორი იქნება გამოწაკლისი?

მიუხედავად ამისა მინც ვიტყვით, რომ ასეთი შენიშვნა არ არის დასაბუთებული.

პესიმიზმი რაში? ჩვენი ეროვნული საქმის საბოლოო გამარჯვებაში? ან არა და საკაცობრიო უმალღესს იდეების ბრწყინვალე მომავალში? ეს არასოდეს ჩვენ საეჭვოთ არ გავგვიხდია და არც ჩვენ წერილებში ვინმე ამის მსგავსს რამეს იპოვის.

მაშ, რაშია საქმე? ალბათ, იმ უმძიმესს საერთაშორისო მდგომარეობის აღწერაში, რასაც ჩვენი კალმით ვლამობთ.

აქ კი, მეორე ჩვენი კორესპოდენტი მართალია, როცა ის ჩვენი წერილების შავ ფერადებზე მიგვითითებს. სწორია, რომ მომავალი პერსპექტივები ჩვენ შავათ გვეჩვენება; მაგრამ განა ეს ჩვენი ბრალია? თუ განზრახ, პანიკის შესაქმნელად, ჩავდივართ ამას ჩვენ? მსგავსი დაშვება, არა კეთილსინიდიისიერი დაფასებაა. გადახედეთ, სასოწარკვეთილებით აღსავსე, საერთაშორისო პრესას და დანახავთ, რომ ჩვენი «მცირე შენიშვნები» მხოლოდ მკრთალი ფოტოგრაფიაა ამ პრესაში მოცემულ საშინელი სურათის.

ჩვენი ფოტოგრაფიის სიმკრთალე ჩვენ გულწრფელად არ გვაკმაყოფილებს: ვწუხვართ, რომ ჩვენს კალამს არ ძალუძს შესაფერი სიძლიერით დღევანდელი სინამდვილის გადაშლა, რათა თვითუღმა ქართველმა ის ნათლად წარმოიდგინოს და მას თვლებში შეხედოს. ნათქვამია, გაფრთხილებული მებრძოლი ორად ღირსო.

მდგომარეობის გამარტივება, დღევანდელ ქართველის საერთაშორისო ჩვეულებრივ გართულებათ წარმოდგენა; ორ ბლოკთა სამკედრო-სასიცოცხლო შებმის ძველებურ კლასიკურ ომიანობაზე გადახურდავება, მაშინ როდესაც დღევანდელი საშინელება რეალურად ემუქრება ყველა ერს და პირველ რიგში ჩვენ ქვეყანას, ფიზიკურად მოსპობას უქადის, ეს, მეტი რომ არა ვსთქვათ, ერთგვარი დაუდევრობაა. უკეთესს შემთხვევაში მისი ახსნა მდგომარეობაში გაურკვეველობით თუ აიხსნება. ამას უნდა მოეღოს ბოლო; და თუ ქართული ადამიანი საშიშროებას ნათლად ხედავს, ის გამოსავალს გამოიხატავს: საღი განსჯა და პოლიტიკური ანგარიში მისი სტიქიონია. ამას მოწმობს ჩვენი ერის ისტორია და აწმყოც ამას ადასტურებს.

მ. მ. მ. მ. მ. მ.

ო რ ი მი მ ა რ თ უ ლ ე ბ ა .

2.

ჩემს წინა წერილში (ამავე სათაურით, «ჩე. დროში» № 3) აღვნიშნე, რომ ორი სხვადასხვანაირი მიმართულებით ცდილობენ დიდი სახელმწიფოები ეროვნულ საკითხის მოწესრიგებას. ერთია ძველი წესი—ერების ძალით დაპყრის თავის გაგლეჩის ქვეშ და მათზე ბატონობის; მეორეა წესი დემოკრატიული—ერთა განთავისუფლების და თავისუფალ ერთა შორის მეგობრულ ურთიერთობის დამყარების კავშირების, ფედერაციების და სხვაგვარ ასოციაციების საშვალეებით.

ჩვენთვის საინტერესოა, რა თქმა უნდა, ეს მეორე მიმართულება; ამისთვის შევჩერდეთ ამ საკითხზე, ახლა ცოტა უფრო კონკრეტულად, და გავეცნოთ ამ მიმართულების საღსა და ნამდვილ საფუძველს.

დემოკრატიულ სახელმწიფოში პოლიტიკურ უფლებების სათავე ხალხია, ის არის სუვერენი და თავის სუვერენულ უფლებებს—კანონმდებლობას და მმართველობას—იგი ახორციელებს თავის წარმომადგენელთა საშვალეებით; მასვე, ხალხს, უჭირავს ხელში ყველა საშვალეება ამ წარმომადგენელთა კონტროლის, მათი არჩევის და გადაყენების.

მმართველობის ეს პრინციპი და ეს წესი დემოკრაციას გადააქვს იმ ურთიერთობაში, როცა სახელმწიფოები თუ ერები ერთი-მეორეს, დროებით თუ სამუდამოდ, უკავშირდებიან. მათი მისწრაფებაა—განსაკუთრებით ეს არის მისწრაფება პატარა ერების, რადგან დემოკრაცია არის მათი საუკეთესო დამცველი—სხვებთან კავშირით გაძლიერება დემოკრაციის და არა შებორკვა ან შემცირება იმის უფლებების. ამისთვის, როგორც სახელმწიფოს შიგნით კანონმდებლობა და მმართველობა გამომხატველი უნდა იყოს მისი მოსახლეობის სურვილების და მისწრაფების, ისე ერთა კავშირში, ერების სხვადასხვა გვარ ასოციაციაში, მათი გამაერთიანებელი ცენტრის მოქმედება უნდა გამოხატავდეს მის შემადგენელ ერების საერთო ნებისყოფას და მათ საერთო გაგლეჩასა და კონტროლს უნდა ემორჩილებოდეს იგი.

ამიტომ, როცა ამბობენ ხოლმე, რომ თავისუფალ სახელმწიფოთა კავშირისთვის საჭირო არის, რათა თითოეულმა იმათგან ნაწილი თავის სუვერენულ უფლებებისა ცენტრს დაუთმოსო, ეს სრულებით იმას არ ნიშნავს, რომ იმათ დემოკრატიულ მმართველობის და ერის თავისუფლად არსებობის

ძირითად საფუძვლებზე უნდა აიღონ ხელი. ისტორიული მაგალითებიც იმას მოწმობს, რომ ერთა თავისუფალი კავშირი (სიტყვას «კავშირი» მე ვხმარებ აქ საზოგადოთ ერების სხვადასხვა სახით გაერთიანების—კონფედერაციის, ფედერაციის და სხვ.—აღსანიშნავათ) და გარანტია ასეთ კავშირის თავისუფლად არსებობისთვის არის:

ა) როცა კავშირში შემავალი ერები თვითონ არიან თავისუფალი, დამოუკიდებელი და სუვერენი; დამორჩილებულნი და დამონებულნი, რა თქმა უნდა, თავისუფალ კავშირს ვერ შექმნიან. ერის დამოუკიდებლობა და თავისუფლება არის მთავარი დამახასიათებელი წინასწარი პირობა ერთა თავისუფალ ასოციაციის შექმნის.

შვეიცარიის კონფედერაციის კონსტიტუციის პირველივე მუხლი იმას ამბობს, რომ «შვეიცარიის ოცდაორი სუვერენული კანტონის ხალხები შეადგენენ ერთად შვეიცარიის კონფედერაციას» და რომ ეს კანტონები რჩებიან სუვერენი და ახორციელებენ თავის იმ უფლებებს, რაც მათ «ფედერატიულ ხელისუფლებისთვის არ მიუნდვიათ»-ო (ne sont pas délégués)—მუხ. I—3. აქედან ცხადია, რომ სათავე ცენტრალურ ხელისუფლების (ფედერატიულის) ცალკე რუსპუბლიკები (კანტონები) არიან და იმათი ხალხები და არა რაიმე სხვა მათ ზევით ან მათ გარეშე არსებული ძალა. მათი გამაერთიანებელი ცენტრი მხოლოდ მათი «მინდობილობის» აღმასრულებელია, მათი რწმუნებული.

ბ) როცა მოკავშირე ერები, ცალკე-ცალკე, თანასწორ უფლებებით სარგებლობენ და საერთო მოქმედებისთვის დასახული მიზანი ყველა მათთვის საპიროა და სასარგებლო; თუ საქმე მოითხოვს, საერთო, მსხვერპლიც იმათ თანასწორათ უნდა გაიღონ.

ამიტომ, როცა ამბობენ ხოლმე (მომყავს რუსეთი აქ მხოლოდ მაგალითისთვის): რუსეთისთვის მიუღებელია უკრაინის დამოუკიდებლობა, რადგან უკრაინა პურის ბეღელია რუსეთის იმპერიისთვის და მადნეულობის საუნჯე მისი მრეწველობისთვის; ან, რუსეთი ვერ შეუირიგდება ბალტიის ქვეყნების გამოყოფას, რადგან აქ არის მისი დასავლეთისკენ გამოსავალი გზა; ან კიდევ, რუსეთი ხელს ვერ გაუშვებს კავკასიას, რადგან კავკასია მისთვის დიდი მნიშვნელობის სტრატეგიული პუნქტია და ნავთის უდიდესი წყაროა და სხვ. და სხვ. და როცა ამავე დროს ამ ქვეყნებს რუსეთთან ფედერაციაში დარჩენის წინადადებას აღეგვენ, როგორც საუკეთესო გამოსავალს მათი ეროვნულ მისწრაფებათა დასაკმაყოფილებლათ, ცხადია, ასეთ წინადადებაში პირველ პლანზე რუსეთის ინტერესია დასმული: რუსეთის საპიროება. თუ რომელიმე დასახელებულ ერებიდან თვითონ, საკუთარ მოსახრებით და ანგარიშით, წინააღმდეგია ფედერაციაში შესვლის, მაშინ რუსეთის მოთხოვნილება ცალმხრივია და

1920

მან მოწინააღმდეგე ერთი ძალით უნდა შეიყვანოს «ფედერაციაში», სრულიად არა დემოკრატიულ წესით.

საჭიროება სხვა ერებსაც ბევრი აქვს, მაგრამ მათი დაკმაყოფილება ხდება—უნდა ხდებოდეს—ურთიერთშეთანხმების ნიადაგზე და არა ერების ძალდატანებით შეყვანით «ფედერაციაში». საფუძველი ურთიერთ თანამშრომლობის სწორეთ ეს არის—ხალხთა ერთი მეორეზე დამოკიდებულება, ერთი მეორის საჭიროება; ხოლო, და ამის შესახებ ჩვენ უკვე გვქონდა ლაპარაკი, მისწრაფება ყველა საჭიროებათა თავის საკუთარ საშვლებით დაკმაყოფილებისთვის ძალიან მოლიპულ გზაზედ აყენებს ხოლმე სახელმწიფოს...

ქორესი სწერდა, რომ დემოკრატიის განვითარებას და ერების ჩამოყალიბებას სხვა ახალი პრობლემები მოყვებოდა: პოლიტიკურ დემოკრატიის სოციალურ დემოკრატიით შევსების, დამოუკიდებელ სამშობლოში ინტერნაციონალურ სულისკვეთების შეტანისა და სხვა:

«მაგრამ—ამბობდა იგი—დემოკრატია და ერთი რჩება «მიუცილებელ და ძირითად პირობათ ყველაფრისა, რაც «მათ შემდეგ იქნება მოწყობილი და მათზე უფრო მაღლა «დაარსდება»-ა.

კაცობრიობის გაერთიანების განხორციელება—განაგრძობს იგი—«ყველა სამშობლოს ერთი სამშობლოსთვის და მორჩილებით» იქნებოდაა

«საოცარი ცეზარიზმი, ისეთი საშინელი და სულთამხუ-«თავი იმპერიალიზმი, რომლის მზგავსს თანამედროვე «გონება სიზმარშიც ვერ წარმოიდგენს. მხოლოდ დამოუკიდებელ ერების თავისუფალ ფედერაციით, ძალდატანების უარისყოფით და თავისთავის უფლებრივ წესებისთვის დამორჩილებით შესაძლებელია განხორციელდეს ერთობა კაცობრიობის. მაგრამ ეს ხომ სამშობლოების მოსპობა არ არის, არამედ მათი გაკეთილშობილება (გაუმჯობესება); სამშობლოები აწეული არიან კაცობრიობის სიმაღლეზე ისე, რომ ისინი არ კარგავენ არც თავის დამოუკიდებლობას, არც თავის თავისებურებას და არც თავისი გენიის თავისუფლებას» (იხ. ქვემოთ დასახელებულ წიგნის 442 და 454 გვ. გვ.).

ეს ჩვენ კარგად უნდა დავიმახსოვროთ. ერის თავისუფლება ახლანდელ დროში პრინციპის ისეთივე დიდი საკითხია, როგორც თავისუფლება და ხელშეუხებლობა პიროვნების. და აქედან გამომდინარეობს ის, რაც ჩვენ ზევით აღვნიშნეთ: ერების გაერთიანება, მათი კავშირი, მათი სხვადასხვანაირი ასოციაცია დაბლიდან უნდა აშენდეს, თავისუფალ ერების თავისუფალ გადაწყვეტილებიდან; არა ზევიდან ნაბრძანებ ან გარედან მოვლინებულ რამე გარემოებას უნდა ემორჩილებოდეს იგი, არამედ თავისუფალ ხალხთა ნებისყოფას.

ამიტომ განსაკუთრებულ ყურადღების ღირსია კიდევ ერთი გარემოება, სათავე რომ არის ერთა გაერთიანების მრავალგვარ ნაკლის ისე, როგორც ღირსების. ესაა, თუ რა განზრახვები აქვს, რა დანიშნულებას—ამკარად თუ ფარულად—ემსახურება კავშირი: ემსახურება იგი ცენტრი ან კავშირის რომელიმე ნაწილის გავლენის გაძლიერებას კავშირში შემავალ დანარჩენ ერებზე და ამ უკანასკნელთა უფლებების ფაქტიურათ შემოკლებას; თუ ემსახურება იგი ცალკე ერების გაძლიერებას და მათი კეთილდღეობის გაუმჯობესებას გაერთიანების საშუალებით? სხვანაირათ რომ ვსთქვათ: ცენტრი დამოკიდებულია კავშირში შემავალ ერებზე, თუ პირიქით, მოკავშირე ერები არიან დამოკიდებული ცენტრზე და ამიტომ მისი მორჩილი?

ეს დიდი მნიშვნელობის საკითხია. იმავე შვეიცარიაში, მაგალითად, დღემდის, როგორც მოსახლეობა საეროდ, ისე ცალკე კანტონები (რესპუბლიკები), გააფთრებით იბრძვიან თავის უფლების დაცვისთვის, როცა ფედერატიულ პარლამენტს ან საბჭოს (მთავრობას) შეამჩნევენ ტენდენციას ცენტრალურ ხელისუფლების გაძლიერებისთვის ცალკე რესპუბლიკების (კანტონების) ხარჯზე. ეს უძველესი დემოკრატია დღემდის იჭვის თვალთ უკვერის ცენტრალურ ხელისუფლების გაძლიერებას, რადგან ამაში იგი ხედავს დარღვევას, როგორც ერის და ხალხის უფლებებისას, ისე დემოკრატიის იმ უმნიშვნელოვანეს პრინციპისას, რომ მეტი უფლება პერიფერიფერიებს ეკუთვნის, ხალხს, ხალხთან უფრო დაახლოებულ ხელისუფლებას და არა ცენტრალურ მმართველობას. შვეიცარიის კონსტიტუციის თანახმად, დანიშნულება მათი კონფედერაციის (ე. ი. რესპუბლიკების კავშირის) არის, როგორც უზრუნველყოფა სამშობლოს დამოუკიდებლობისა უცხოეთიდან და დაცვა წესისა და მკუდროების სამშობლოს შიგნით, ისე მფარველობა კონფედერაციის წევრების თავისუფლების და უფლებების და განვითარება მათი საერთო კეთილდღეობის (მუხ. 2).

აქედან ცხადია, რომ ამ დემოკრატიულ რესპუბლიკათა კავშირში, შვეიცარიაში, გაერთიანება და იმის ცენტრი არსებობს იმისთვის, რათა ცალკე რესპუბლიკების თავისუფლება და კეთილდღეობა უკეთესად იქმნეს უზრუნველყოფილი. სულ სხვანაირ მიმართულებას, თუმცა განხორციელებულს აგრედვე რესპუბლიკათა კავშირის სახით, ჩვენ ვხედავთ, მაგალითად, საბჭოთა კავშირში. აქ «ცენტრია» უმთავრესი ზრუნვის და ყურადღების საგანი.

როცა 1936 წელს საბჭოთა კავშირის კონსტიტუცია გამოქვეყნდა, იმან ბევრი გააკვირა თავისი «ლიბერალიზმით» ნაციონალურ საკითხში. მართლაც, იქ არის ადგილები, ფე-

დერატიულ სახელმწიფოების კონსტიტუციებში ჩვეულებრივ რომ ვერ იპოვით (მაგ., ცალკე რესპუბლიკების უფლება კავშირიდან გასვლის, მუხ. 17; ბევრ ეროვნულ დაჯგუფებას მინიჭებული აქვს «ავტონომიურ რესპუბლიკის» და «ავტონომიურ ოლქის» ხარისხი, და სხვ.); მაგრამ ამავე დროს ეს კონსტიტუცია უაღრესად განვითარებულ ცენტრალიზმის პრინციპზე არის დამყარებული და კონსტიტუციის რამდენიმე დებულება უფლებას აძლევს ამ კავშირის ცენტრალურ მმართველობას განამტკიცოს—ფორმალურათ და ლეგალურათ—თავისი გავლენა კავშირში შემაჯალ რესპუბლიკებზე და ისინი მორჩილებაში იყოლიოს. ესაა კონსტიტუციის ის დანაკლები ხალხთა ეკონომიურ ცხოვრების მოწესრიგებას და სახელმწიფო ბიუჯეტს რომ შეეხება. ე. ი. სწორეთ ის უფლებები, რომლის საშველებით ხალხი დემოკრატიულ სახელმწიფოში თავის გავლენას და კონტროლს ახდენს ხელისუფლებაზე.

რა დიდი განსხვავება შეიძლება არსებობდეს ამ მხრივ სხვადასხვა ფედერატიულ სახელმწიფოთა შორის. ამას გვიჩვენებს ჩვენ შედარება საბუთთა კავშირის და შევიცარიის კონფედერაციის კონსტიტუციონურ უფლებების და პრაქტიკისა საფინანსო-საბიუჯეტო სფეროში, როგორც რთი უკიდურესობის.

ჩვენ ვიცით, რომ წყარო სახელმწიფოს არსებობის საბუთთა რესპუბლიკებში და საბუთთა კავშირში არის შემოსავალი სახელმწიფო ქონებიდან, წარმოებიდან და ალებ-მიცემობიდან. ამ შემოსავლის ყველა უმთავრეს დარგების განკარგვლება ყველა მოკავშირე რესპუბლიკების ტერიტორიაზე ეკუთვნის საბუთთა კავშირის ანუ ცენტრალურ საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ორგანოებს (კონსტიტუციის მე-14 მუხ.); ხოლო რაც ამის გარედ რჩება, ის იმდენათ მცირემნიშვნელოვანია, რომ ხშირად მოკავშირე რესპუბლიკებს იგი არ ყოფნის მათ კონსტენციაში დარჩენილ პატარა საქმეებისთვის და ისინი იძულებული არიან «ცენტრს» სთხოვონ დახმარება, მუდამ ხელგაშვერილი იყვენ მოწყალეებისთვის და ამიტომ ძალიან მორჩილნიც.

ახლა შეხედეთ შევიცარიას. აქ «ცენტრის» (ფედერატიულ ხელისუფლების) საფინანსო-საბიუჯეტო წყაროები ძალიან შეზღუდულია და სწორეთ ცენტრია ხშირად იძულებული განსაკუთრებულ კრედიტებისთვის კანტონებს (ადგილობრივ რესპუბლიკებს) მიმართოს. ამიტომ აქ «ცენტრი» იმყოფება «მოკავშირე» რესპუბლიკების გავლენის ქვეშ, იგია მათ მორჩილებაში.

ჩვენ ადგილი არა გვაქვს უფრო ვრცლად შევეხოთ ამ საკითხს აქ. მოვიყვანთ მხოლოდ რამდენიმე დამახასიათებელ ცნობას (ომის წინა დროისას).

საბჭოთა კავშირის ბიუჯეტით იხარჯებოდა (1938 წ.)
სულ მილიონი მანეთი:

1) კავშირის სპერთო (ცენტ.) ბიუჯეტით	96.378	ანუ	73,5	პრ.
2) 11 მოკავშირე რესპუბლიკის	8.415	„	6,4	„
2) ადგილობრივ	26.344	„	20,1	„
	<u>131.137</u>	„	<u>100,0</u>	„

შევიცარიის ბიუჯეტით იხარჯებოდა (1936წ.) სულ ათა-
სი შევიც. ფრანკი:

1) კონფედერაციის (ცენტრის) ბიუჯეტით	513.658	ანუ	34,3	პრ.
2) კანტონების (რესპუბლიკების	635.392	„	42,3	„
3) კომუნების (ადგილობრივი)	357.149	„	23,4	„
	<u>1.506.199</u>	„	<u>100,0</u>	„

აქედან ცხადია, მარტო ამ გარემოების მიხედვით—საერ-
თო რეჟიმის სხვადასხვაობას რომ თავი გავანებოთ—სად უფ-
რო დამოუკიდებელი და თავისუფალი უნდა იყოს ხალხი თა-
ვის მოქმედებაში: საბჭოთა კავშირში, სადაც «ცენტრის»
განკარგულებით იხარჯება მთელი კავშირის საჭიროების
73,5 პროც. და ყველა რესპუბლიკის და ადგილობრივ თვით-
მართველობის მიერ ერთად კი მხოლოდ 26,5 პროც.; თუ
შევიცარიაში, სადაც, წინააღმდეგ, «ცენტრის» მიერ (კონფე-
დერაცია) იხარჯება მთელი გასავალის მხოლოდ 34,3 პროც.,
ხოლო კანტონების და კომუნების მიერ 65,7 პროც.?

ამაირად, ქვეყნათ არსებობენ ხალხთა კავშირები, ფე-
დერაციები, სულ სხვადასხვანაირ შინაარსის—ცენტრალის-
ტურ საბჭოთა კავშირიდან დაწყებული და თავის საქმეებში
სავსებით თავისუფალ ინგლისის დომინიონებით გათავებუ-
ლი. შეაბრუნეთ, მაგალითად, მდგომარეობა მხოლოდ ფინან-
სიურ-ეკონომიურ სფეროში და არსებობის საშვალეობათა
70—80 პროც. ადგილობრივი რესპუბლიკების ხელში დატო-
ვით და დაინახავთ, თუ როგორ შეიცვალოს მაშინ ურთიერ-
ობა «ცენტრისა» და «პერიფერიების» შორის, მათი ერთი
მეორეზე გავლენა, თვით საბჭოთა კავშირშიც!.. საბჭოთა კავ-
შირშიც, ალბათ, სულ სხვანაირი განწყობილება იქნებოდა,
იგი რომ დაბლიდან იყოს აშენებული და შედეგი იყოს მარ-
თლა თავისუფალ ერების ურთიერთ დათმობის და შეთანხმე-
ბის; მაგრამ იგი ხომ ზვევიდან აშენდა, ერთ-ერთ დღეს მოკავ-
შირე რესპუბლიკის, სახელდობ რუსეთის მიერ, ყოფილ რუ-
სეთის იმპერიიდან გაქცეულ და კვლავ დამორჩილებულ, და
არა თავისუფალ, ერებისაგან, ეს არის ძალიან თავისებური
ფედერაცია, სავსებით განსხვავებული დემოკრატიულ წესით
მოწყობილ სახელმწიფოთა ფედერაციებისაგან; სათავე იმის
უფლებებისა არიან არა ერები და ეროვნული რესპუბლიკები,
არამედ უნივერსალური კომუნისტური პარტია და იმის სა-
ხელმძღვანელო ხაზი; განსხვავებაა პრინციპიალური და არა
მხოლოდ ფორმალური.

ამიტომ საბჭოთა კავშირი რომ დაირღვეს, იმის განმეორებას, თუნდაც სხვა საკაზმავით, არც ერთი დღეს იმაში შემაჯავლი პატარა ერი არ მოისურვებს, რასაკვირველია, თუ იმას თავისუფალ გადაწყვეტილებების საშვალეება მიეცემა. ყველა, უპირველეს ყოვლისა საკუთარ კერის მოწყობას შეუდგება და წართმეულ სუვერენულ უფლებების აღდგენას; ისინიც კი, მომხრე რომ არიან სხვებთან ერთად ფედერაციაში მოწყობის, ასე მოიქცევიან იმიტომ. რომ ეს არის სწორი და ნაციონალური ერთა თავისუფლების და თავისუფალ ერთა მიერ ფედერაციის მოწყობის: ერის დამოუკიდებლობა და დამოუკიდებელ ერთა ურთიერთშორის კავშირი და მეგობრობა. ამ გზას უარს ვერ ჰყოფს ვერც ერთი დემოკრატი და სოციალისტი.

მაგრამ აი ასეთ შეხედულებას არ იზიარებენ რუსის ემიგრაციის დემოკრატიულ (სხვებზე ზედმეტია ლაპარაკი) წრეების წარმომადგენლები, იმათში ბევრია ძველი ცნობილი საზოგადო მოღვაწე და ძველი რევოლუციონერი; ისინი ნაციონალურ საკითხში ძველ პოზიციას არ სცილდებიან. ამას მოწმობს, სხათა შორის, ამ წრეების წარმომადგენელთა მიერ დაარსებული «ხალხის თავისუფლებისთვის ბრძოლის ლიგის» პროგრამა; ყოველ შემთხვევაში, იგი არ ახდენს იმ შთაბეჭდილებას, რასაც, შეიძლება, მისი დამაარსებელი მოელოდნენ. რაკი ჩვენ ვეხებით სხვადასხვა მიმართულებას ნაციონალურ საკითხში, ურიგო არ იქნება შევჩერდეთ ორიოდე სიტყვით ამ «ლიგის» შეხედულებაზედაც.

* *

ის, რაც «ლიგამ» თავის სამოქმედო «პლათფორმის ძირითად დებულებებში» გამოაქვეყნა ნაციონალურ საკითხის შესახებ, მაშინაც კი არ იქნებოდა სავსებით დამაკმაყოფილებელი, «ლიგას» რომ სახეში ჰქონდეს ამ საკითხის მოწესრიგება მხოლოდ დღევანდელ «რუსეთის ფედერ. საბჭ. სოციალ. რესპუბლიკაში» (ამ რესპუბლიკაშიც შედიან ეროვნული უმცირესობანი); მაგრამ «პლათფორმაში» იგულისხმება მთელი ძველი რუსეთის იმპერია ანუ მთელი დღევანდელი საბჭოთა კავშირი.

ამიტომ გასაკვირია, როგორ გამორჩათ—თუ ეს განზრახ არ არის გამორჩენილი—ისეთი დიდი მნიშვნელობის ფაქტი, რომ არა ერთი და ორი ერი გამოეყო ყოველი რუსეთის იმპერიას, ისინი დამოუკიდებელ რესპუბლიკებათ მოეწყვენ, თანახმად თავისი ხალხის გადაწყვეტილებისა, მათი დამოუკიდებლობა ცნობილი იყო გარეშე სახელმწიფოების მიერ მთელ მსოფლიოში, ზოგმა იმათგან ოც წელიწადზე მეტი იარსება დამოუკიდებლათ და მხოლოდ ძალდატანებით, სისხლიან ბრძოლის შემდეგ, საბჭოთა კავშირის მიერ იყვენ დამორჩილებული. ამ უკანასკნელ ფაქტს, როგორც აქტს ძალ-

მომრეობისას, კიცხავდენ თავის დროზე რუსის დემოკრატიული და სოციალისტური წრეები.

მოსალოდნელი იყო და სრულიად ბუნებრივი, რომ «ლიგა» თავის სამოქმედო «პლატფორმის» პირველსავე მუხლში მოიხსენებდა ზემოთ აღნიშნულ გარემოებას და განაცხადებდა, როგორც აუცილებელ შედეგს კომუნისტურ ხელისუფლების დაცემისას, არა მხოლოდ «კომუნისტურ პარტიის» და საბჭოთა «შინაგან საქმეთა სამინისტროს» სრულ ლიკვიდაციის მოხდენას (აბა, ეს რა სათქმელია!), არამედ არა-რუს ერებზე მოხდენილ ძალმომრეობის ლიკვიდაციასაც და ამით მიერ თავის დამოუკიდებლობის *Ipsa facto* დაუყოვნებლივ აღდგენას; ხოლო დანარჩენ ერების შესახებ, ე. ი. საერთოდ ეროვნულ საკითხის მოწესრიგებისთვის, დარჩებოდა ის საზოგადო დებულებები, ახლა ყველა რომ იმეორებს (მაგრამ ყველა არ ასრულებს): პრინციპი ერთა თვითგამორკვევის და ყველა ერის უფლების თავისუფლათ და დამოუკიდებლათ არსებობისთვის.

ეს იქნებოდა აღება დემოკრატიულ და სოციალისტურ ხაზის, იმ მიმართულების, დასავლეთის დემოკრატია აქლა რომ ადგას. მეორე მხრით, ამის აღიარება ნათელს მოჰყენდა და სინათლეზე გამოიტანდა რუსის დემოკრატიულ წრეების შეხედულებას ნაციონალურ საკითხის მშვიდობიანათ მოწესრიგებისთვის დღევანდელ საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე და მათ პოზიციას სიმპატიას მოუხვეჭდა არა რუსის წრეებში.

ამის მაგიერ ჩვენ ვკითხულობთ იმ «პლატფორმაში», რომ სრული თანასწორობის უფლება მიენიჭებაო ყველა «ნაციონალურ ჯგუფებს საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ და კულტურულ ცხოვრების სფეროებში»-ო (მუხ. 5). მაღლობა ღმერთს, არსად ამ უფლებას ახლა შეაკანაინებისთვისაც უარს არ ჰყოფენ!

თუ სახეში მივიღებთ იმასაც, რომ «ლიგა» გულისხმობს მთელი რუსეთისთვის ერთი საერთო დამფუძნებელ კრების მოწვევას და ამ დამფუძნებელ კრებამ უნდა გადასწყვიტოს საბოლოოდ «მომავალ განთავისუფლებულ რუსეთის» მმართველობის წესები,—ხოლო ამ საერთო დამფუძნებელ კრებაში არა-რუსი ერები უმცირესობაში იქნებიან,—დარწმუნებული უნდა ვიყოთ, რომ არა-რუსებისათვის იგი დამფუძნებელი კრება არავითარ დამოუკიდებლათ არსებობის უფლებას არ დაადგენს. არა-რუსი ერები დარჩებიან იმ «ეროვნულ უმცირესობაში», რომლისთვის «ლიგა» «ნაციონალურ-კულტურულ ავტონომიას» (არა ტერიტორიალურს) ამზადებს. მორჩა და გათავდა: ესეც ძალიან ძველი და ძალიან დაგვიანებული ამბავია...

ამნაირად, არა-რუს ერებმა თავის ქვეყნის და თავის ხალხის დამფუძნებელ კრების მიერ თავის დროზე გამოტა-

ნილ განჩინებას დამოუკიდებლათ არსებობისთვის უნდა უღალატონ და მომავალს—ისიც არა საკუთარს, არამედ სრულიად რუსეთის იმპერიის—დამფუძნებელ კრების დადგენილებას უნდა დაემორჩილონ.

ეს არ შეეფერება არც დემოკრატიის შეხედულებას საზოგადოთ ერის უფლებებზე და არც სამართლიან წესს ეროვნულ საკითხის გადაჭრისა მრავალ ერიან საბჭოთა კავშირში.

განცხადება, რომ საბჭოთა კავშირის მომავალ წესწყობილებებისთვის «თანამედროვე რთულ გარემოცულობაში» საუკეთესო ფორმაა «დემოკრატიულ-რესპუბლიკანური ფედერაცია რუსეთის ხალხების»-ა, არაფერს ამბობს; არაფერს ამბობს იმ განმარტებების სინათლეზე, «ლიგა» რომ იძლევა და არც იმიტომ, რომ, როგორც დავინახეთ, არის ფედერაციაც და ფედერაციაც, მთავარია მათი შინაარსი და წესი მათი მოწყობის და არა მათი «ფორმა».

ჩვენი მიმართულება?

ჩვენს მიმართულებას ამ საკითხში სწყვეტს ჩვენი ქვეყნის და ჩვენი ხალხის ახლობელი წარსული. ეროვნული საკითხი ჩვენითვის, ქართველებისთვის, გადაწყვეტილია 1918 წლის 26 მაისის აქტით, დამტკიცებულა საქართველოს დამფუძნებელ კრების ერთსულოვან დადგენილებით და გამართლებულია იმის დემოკრატიულ რესპუბლიკათ სამ წელიწადს არსებობის ფაქტით, როცა საქართველოსთან, როგორც დამოუკიდებელ სახელმწიფოსთან, ურთიერთობაში იყვენ ფაქტიურათ და იურიდიულათ ყველა გარეშე სახელმწიფოები და მათ შორის რუსეთიც. საქართველოს დამოუკიდებლობა დაეცა, მაგრამ მას შემდეგ ყოველგან, როცა სადმე ქართველი კაცის თავისუფალი სიტყვა გაისმის, იგია სიტყვა საქართველოს ეროვნულ თავისუფლების აღდგენისთვის და დამოუკიდებლობის უფლების დაცვის. ამისთვის საქართველომ ბევრი მსხვერპლიც გაიღო... მეტი თვალსაჩინო ნიშანი ერის გადაწყვეტილებისა დამოუკიდებლათ არსებობისთვის არსად მოიპოვება.

პირუთენელი ისტორია, ალბათ, იმასაც აღნიშნავს, რომ დამოუკიდებელი საქართველო მიისწრაფოდა სხვა ერებთან და უპირველეს ყოვლისა მეზობლებთან კავშირისაკენ და 1918 წლის აპრილ-მაისის ტრადიკულ დღეებში ამიერ-კავკასიის სახელმწიფოებრივ მთლიანობის დაშლის შემდეგაც არ გაუწყვეტია მას ცდა ამ მთლიანობის შენარჩუნებისთვის თუნდაც ეკონომიურ სფეროში. ამის უდავო საბუთია, სხვა-

თა შორის; ის ფაქტი, რომ, თუმცა მოსალოდნელი იყო, რომ საქართველოს საკუთარი ფული უფრო მაღალი ღირებულების იქნებოდა, ვინემ მისი მეზობლების (და ეს შემდეგ გამართლა კიდევც); საქართველო ყოველ ღონეს ხმარობდასულ უკანასკნელ შესაძლებლობამდის, რომ საერთო ფულის ნიშანი დარჩენილიყო და იგი გამხდარიყო ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკების ეკონომიურ მთლიანობის საფუძვლათ და ამ რესპუბლიკების სოლიდარობის მაჩვენებლათ.

დამოუკიდებელი საქართველო გასაბჭოებულ რუსეთთან და გასაბჭოებულ მეზობლებთანაც (აზერბაიჯანთან და სომხეთთან) ცდილობდა მეგობრულ ურთიერთობაში დარჩენას, რომ ეს მისი ეროვნულ თავისუფლების და ღირსების დაცვის ნიადაგზე მოხერხებულყო. ამის მაჩვენებელია დამოუკიდებელ საქართველოს ხელშეკრულებანი: საერთო-საბჭოთა რუსეთთან (1920 წ. 7 მაისის) და სავაჭრო-სატრანზიტო გასაბჭოებულ აზერბაიჯანთან (1920 წლის 14 ნოემბრის).

თქმა არ უნდა, მომავალი საქართველოც მოინდომებს სხვა ერებთან კავშირს და მეგობრულ განწყობილებას; ხოლო ამის წინასწარი პირობაა საშვალედა ასეთ გადაწყვეტილების თავისუფლად მიღების, ე. ი. აღდგენა მისი სუვერენულ უფლებების.

საქართველოს უფლებას დამოუკიდებლათ არსებობისთვის უარს არ ჰყოფდენ რუსის დემოკრატიულ და განსაკუთრებით სოციალისტურ წრეებში, მაგრამ თავიდანვე ისინი ისეთ განმარტებას იძლეოდენ საზოგადოთ ნაციონალურ საკითხის გადასაჭრელათ ყოფილ რუსეთის იმპერიის საზღვრებში, რომ ფაქტიურათ არც ერთი ერის იქედან გამოყოფა არ უნდა მომხდარიყო. შეხედულებათა ასეთ უთანხმოების გამო რუსის დემოკრატებთან და სოციალისტებთან ნ. ჟორდანიამ 1928 წ. გამოსცა ორი წიგნაკი («ნაში რახნოვლასია» და «იტოგი»), სადაც ქართველი ერის პოზიცია და ქართველი სოციალისტების შეხედულება საზოგადოთ ეროვნულ საკითხზე მოყვანილი იყო ამ საკითხის სავსებით ამომწურავ დასაბუთებით. იგი მოუწოდებდა რუსის დემოკრატებს, რათა მათ ყოველ პირობის გარეშე («ბეზოვოგორჩინო»), ეცნოთ ერების უფლება თვითგამორკვევისთვის და ეს, სხვა ზომებთან ერთად, შესაძლებლად გახდოდა საბჭოთა კავშირში შემავალ ყველა ერების დემოკრატებისთვის რუსის დემოკრატისთან ერთად მუშაობას აწმყოში და მომავალში.

მე არ მჭირია განმეორება აქ ამ დასაბუთების; ყველას შეუძლია იგი გაიხსენოს და მას გაეცნოს.

დიდი ხანი გავიდა მას შემდეგ, 22 წელიწადი, რაც რუსის დემოკრატიის წარმომადგენლებთან ემიგრაციაში ჩვენ საჯარო კამათი გვექონდა ნაციონალურ საკითხის გამო; მაგრამ ეს საკითხი იქვე დარჩა,—მე არ ვამბობ, რასაკვირველია, პრაქტიკულად ედაპირის შესახებ, არამედ თეორეტიულადაც.—სადაც იმ დროს იმყოფებოდა; ორი შესვლულემა დარჩა შეუთანხმებელი *).

დრო მიდის, თაობა თაობას შესცვლის და განმათვისუფლებელ ბრძოლის ტაქტიკური მხარეებიც დროსა და გარემოების მიხედვით შეიცვლებიან; მაგრამ არ იცვლება თვით საკითხის მნიშვნელობა და აუცილებლობა მისი გადაჭრისა, სახელდობ: აღდგენა უფლებისა დამოუკიდებლათ არსებობისთვის. ამიტომ ჩვენი პოზიცია ერთნულ საკითხში იგივე დარჩა, რაც იყო და ძალაშივე რჩება ჩვენი მაშინდელი დასაბუთებაც, გარნა დამატებით იმ ახალ მაგალითებისა, დასავლეთ ევროპის დემოკრატიულ და სოციალისტურ მიმართულებამ რომ მოგვცა ამ უკანასკნელ დროს და ჩვენს პოზიციას ამ საკითხში რომ აძლიერებენ (განთავისუფლეს ეგვიპტე, სირია, ლიბანი, პალესტინა, ინდოეთი, ირლინდია, ისლანდია).

ეტყობა, ვერც ამ მაგალითებმა იმოქმედეს რუსის დემოკრატებზე და სოციალისტებზე, რომ არ სურთ მოსცილდენ თავის ძველ შესვლულებას, ძველიდანვე აღებულ ხაზს და მიმართულებას (ერთეული პიროვნებები სულ უმნიშვნელო გამონაკლისს წარმოადგენენ). რადიკალები სოციალურ, ეკონომიურ, კულტურულ და საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვა სფეროებში, ისინი გასაკვირ კონსერვატიზმს იჩენენ ნაციონალურ საკითხში და აქაც, ემიგრაციაში და ემიგრანტობის 30 წლის შემდეგ, ვერ გაუმეტებიათ დაპირება ერთნულ საკითხის მართლა დემოკრატიულ წესით მოგვარებისთვის მომავალში. ეს ძალიან სამწუხარაა იმიტომ, რომ თუ რუსეთის ყოფილ იმპერიაში ნაციონალური საკითხი სამართლიანათ არ იქმნა გადაწყვეტილი, ეს იმის ნიშანი იქნება, რომ იქ დემოკრატია ვერ გაიმარჯვა სავსებით; და თუ რუსეთში დემო-

*) მე სახეში მაქვს, როგორც ნ. ჟორდანის დასახელებული წიგნაკები, აგრედვე გაზ. «დნი»-ს ინიციატივით გამართული საჯარო სხდომები პარიზში, 1928 წლის იანვარში—მარტში, რომელსაც თავმჯდომარეობდენ დემოკრატიულ რუსეთის გამოჩენილი მოღვაწეები ბ.ბ. კერენსკი და აქვსენტიევი და რომელში მონაწილეობას იღებდენ, როგორც რუსის, ისე არა-რუსის ემიგრაციის ცნობილი პოლიტიკური მოღვაწეები, ქურნალისტები და სხვ.

კრატია მ ვერ გაიმარჯვა, პატარა ერებს არც იმის შიგნით და არც იმის მეზობლათ მოსვენება არ მოეღოს.

ასე, ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ თუ დღეს მლიერი მოპირდაპირე დგას საბჭოთა რუსეთის სახით, ხვალ, შეიძლება, განახლებული რუსეთი დადგეს, თუ იმის მეთაური იმ გზას გაყვებიან, დღეს რუსის ემიგრაციის წრეებში ნაციონალუო საკითხის მოწესრიგებისთვის დამაკმაყოფილებლათ რომ მიაჩნიათ.

ასეთ ძალიან რთულ პირობებს და იმ საერთო პოლიტიკურ გარემოცულობას, ჩვენ რომ ვცხოვრობთ, არ შეეფერება, რა თქმა უნდა, ქადილი ჩვენის მხრივ «მე ვარ და ჩემი ნაბადი გამთენებელი ღამის»-ო და არც იმაზე ოცნება იქნებოდა ჩვენი ხალხისთვის სასარგებლო, რომ ვინმე გარედან გაგვიღებს კარებს—ოცნება და საშვალეება არა საიმედო, როგორც სხვების მაგალითებმა ნათლად დაგვანახა.

მაგრამ ეს გარემოება ვერ შესცვლის ჩვენს გეზს ნაციონალურ საკითხში, სასოწარკვეთილებისთვის არ არის ადგილი. ჩვენს მდგომარეობაში ბევრია, არც ერთი «გასაბჭოებელი» ერი საბჭოთა კავშირიდან არ განთავისუფლებულა; მაგრამ არც არავინ მოსთქვამს:

«ხმალსა დავენდევ, გამიტყდა, ისარნი დამელეოდეს» ო!

არავინ. იმიტომ, რომ უმთავრესი ძალა პატარა ერების—სამართლიანობა მათი მოთხოვნილების და სიყვარული თავისუფლების—ხელუხლებელი რჩება. დაცვა ერის უფლებების და აღდგენა მისი თავისუფლების არ არის მუდამ, აუცილებლად და მარტოოდენ მოწინააღმდეგეთა ფიზიკურ ძალთა განწყობილებაზე დამოკიდებული. ეს ასე რომ არ იყოს, ბევრი ერთ დროს დამორჩილებული ერი, დღეს რომ თავისუფალია, სამუდამოთ უნდა გამოსალმებოდა ეროვნულ თავისუფლებისთვის ზრუნვას. ამიტომ პატარა ერების ფიზიკურ სისუსტეზე არც გაბატონებულ ერების წარმომადგენლებმა უნდა აავონ თავისი პერსპექტივები—იმედი პატარა ერების სამუდამოთ მორჩილებაში დაკავების.

როცა ხალხი თავისუფლებისთვის იბრძვის, იგი თვითონ კარგად ერკვევა თავის მდგომარეობაში და გარემოცულ პირობებში. შეგნება და გამოცდილება, შეიძლება მისი ინტუიციაც, ყოველთვის უჩვენებდა ბევრის მნახველს ქართველ ხალხს სწორ მიმართულებას თავის ყოფაქცევისთვის რთულ პირობებში—ამან შეინახა იგი მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში. ჩვენ მის ხმას და მის მაჯისცემას უნდა ვათხოვოთ ყური.

ამნაირად:

ჩვენს იდეოლოგიაში და ჩვენს პოზიციაში ნაციონალურ საკითხში ჩვენ არაფერი გვაქვს უკან დასახვევი: არც, როგორც ქართველებს და არც, როგორც ქართველ სოციალისტებს.

ჩვენი მიმართულება ნაციონალურ საკითხში ეთანხმება დასავლეთ ევროპის დაწინაურებულ დემოკრატიის მიმართულებას ამ საკითხში. და თუ წინად მხოლოდ ცალკე დაჯგუფებათა იდეოლოგია და ცალკე პირთა გენია მოუწოდებდა კაცობრიობას გაერთიანებისაკენ, ახლა კი მთელი სახელმწიფოები, ქვეყნის მმართველნი და კანონმდებელნი, დაეძებნენ გზებს საერთაშორისო კავშირისკენ, ჩვენ ამათთან ვართ მთელი ჩვენი შეგნებით და გვინდა საქართველო იყოს ამ კავშირის, კაცობრიობის, წევრი, როგორც ერთი თავისუფალი.

ჩვენი სიმტკიცე ჩვენს ეროვნულ მისწრაფებაში, ჩვენი პატრიოტიზმი, კი არ გვაშორებს, არამედ გვაახლოვებს ჩვენ თავისუფალ და განათლებულ ერების ამ საერთო მიმართულებას, ხალხთა საერთაშორისო ოჯახს, ინტერნაციონალ-კაცობრიობის ამ იდეალს და პატარა ერების ამ უმთავრეს გარანტიას დამოუკიდებლათ არსებობისთვის. იმიტომ, რომ «ინტერნაციონალი და სამშობლო ამიერიდან ერთი მეორეზე არიან გადაბმული. ერების დამოუკიდებლობა ინტერნაციონალში პოულობს უმთავრეს გარანტიას და დამოუკიდებელი ერები არიან ინტერნაციონალის უძლიერესი და უკეთილშობილესი ორგანოები».

ხოლო გზა იმისკენ მიმავალი გულისხმობს სამშობლოს თავისუფლად არსებობას, მის სიყვარულს, ძლიერ პატრიოტიზმს:

«ცოტა პატრიოტიზმი გვაშორებს ინტერნაციონალს, ბევრ პატრიოტიზმს კი მასთან მივყავართ».

ამას ამბობდა ჟორჟისი^{*)}.

პ. ბ.

*) იხ. გვ. 464 J. Jaurès «L'Armée Nouvelle», 1915.—მინდა ვისარგებლო შემთხვევით და ვუთხრა ჩვენს ახალგაზდა მკითხველებს: აი წიგნი და კერძოთ ერთი თავი ამ წიგნის «Internationalisme et Patriotisme», ყველამ რომ უნდა წაიკითხოს და ბევრჯერ გადაიკითხოს: აქ არის მოკლედ და საუკეთესოდ გაშუქებული, ფილოსოფიურათ და პოლიტიკურათ, ბუნება და მნიშვნელობა სამშობლოსი და უფლებები და დანიშნულება დემოკრატიის.

ძარტველი და რუსის სოციალ-დემოკრატია.

წვრილი მეორე

1. როგორც პირველ წერილში ვსწერდით, ამ ორი პარტიის შეერთება მოხდა 1903 წ. ლონდონის კონგრესზე.
2. ამ დრომდის ისინი მუშაობდნენ ცალ-ცალკე ერთიმეორის დამოუკიდებლათ. ჩვენი სოციალ-დემოკრატია იშვა და აღორძინდა საქართველოში, ხოლო რუსის დაარსდა საზღვარ-გარეთ და იქიდან გადმოინერგა რუსეთში.
3. ლონდონის ყრილობაზე მათ შორის აღმოჩნდა პოლიტიკურ საკითხებში სრული თანხმობა, ხოლო ნაციონალურში და აგრარულში დიდი უთანხმოება.
4. კერძო თათბირზე—კომისიებში—გამოირკვა, რომ რუსის სოციალ-დემოკრატიისათვის მიუღებელია პრინციპებითა თვისუფლებების; ხანგრძლივი დავის შემდეგ მოხდა შეთანხმება პრინციპზე ერთა თვითგამორკვევის. ერს მიეცეს უფლება დარჩეს საერთო სახელმწიფოს ფარგალში თუ გამოეყოს მას.
5. აგრეთვე დიდი დავა გამოიწვია კულტურულ უფლებათა საკითხმა და ბოლოს მიღებულ იქმნა ერის საოლქო თვითმართველობა და სწავლა-განათლება სამშობლო ენაზე.
6. დიდი განხეთქილება აღმოჩნდა აგრარულ საკითხზე. რუსის სოციალ-დემოკრატია ამ სფეროში მოითხოვდა მხოლოდ ბატონ-ყმობის ნაშთების გაუქმებას. ქართველი დელეგაცია კი ამას უმატებდა გლეხთა მოძრაობის აწყობას, მუშათა კლასთან პოლიტიკურათ გადაბმას და მით შექმნას ერთი ფართე ხალხური მოძრაობის პროლეტარიატის წინამძღოლობით. ხანგრძლივი დავის შემდეგ ეს სახი იქმნა მიღებული. თუმცა პრაქტიკულათ ის არასოდეს არ ასრულებულა, გარდა საქართველოსა.
7. კონგრესზე აღმოჩნდა დიდი განხეთქილება საორგანიზაციო საკითხებზე. ჩამოყალიბდა ორი მიმდინარეობა. უმრავლესობის, ლენინის მეთაურობით, უმცირესობის მარტოვის წინამძღოლობით (ბოლშევიკური და მენშევიკური). ქართველი დელეგაცია საესებით მიემხრო მეორეს, რაიცა საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ პარტიაში მუდამ ბატონობდა. ყრილობა გაიყო.
8. რუსის სოციალ-დემოკრატია შეებრძოლა ლენინის მიმართულებას ორგანიზაციული მმტივებით, ხოლო ქართველი სოციალ-დემოკრატია უმთავრესათ პოლიტიკური მი-

ზეზებით, რაცა შემდეგ გაიზიარა რუსებმაც^{*)}). ჩვენსში პარტიამი გაბატონდა დემოკრატიული სოციალ-დემოკრატია, ხოლო რუსეთში—ლენინიზმი, დიქტატორული სოციალ-დემოკრატია.

9. პირველ დუმას რუსეთის სოციალ-დემ. ორივე ფრთა უცხადებს ბოიკოტს, მის არჩევნებში არ იღებს მონაწილეობას; ხოლო საქართველოს სოციალ-დემ. პარტია უარყოფს ბოიკოტს, ერევა მის არჩევნებში და გაყავს ყველა თავისი კანდიდატები (ხუთი დეპუტატი).

10. დუმაში აღმოჩნდა მუშათა კურიიდან არჩეული მუშები, რიცხვით თორმეტი. ამათ თავი მოუყარა ქართველ სოციალ-დემოკრატებმა და დაარსეს პირველი სოციალ-დემოკრატიული ფრაქცია, ქართველის თავმჯდომარეობით.

11. ფრაქციის მიერ მიღებული და დუმის სხდომაზე წაკითხული დეკლარაცია იყო პირველი გამოსვლა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ლეგალურათ და წამოყენება თავისი პროგრამის ყველა ძირითადი მოთხოვნილების^{**)}).

12. მეორე და შემდეგი დუმების არჩევნებში რუსის სოციალ დემოკრატიის ორივე ფრაქციამ მიიღო მონაწილეობა. გაიყვანეს თავისი კანდიდატები. შედგა საერთო ფრაქცია ქართველების მეთაურობით.

13. დიდი რევოლუციის პერიოდში რუსის სოციალ-დემოკრატიის მუშაობას მეთაურობდენ ქართველი სოციალ-დემოკრატები, დუმის დეპუტატები.

14. ბოლშევიკური გადატრიალების შემდეგ ქართველი სოციალ დემოკრატები დაბრუნდენ სამშობლოში და ჩადგენ პარტიის მუშაობაში.

15. საქართველო გამოეყო რა რუსეთს, მისი მეთაური სოციალ დემოკრატიული პარტია გამოეყო რუსეთისას და აღადგინა თავისი ძველი დამოუკიდებელი პოლიტიკური და ორგანიზაციული არსებობა.

*) იხ. 1905 წ. საქართველოში დაბეჭდილი «უმრავლესობა თუ უმცირესობა» და შემდეგ ქენევაში რუსულათ დაბეჭდილი.

**) პლევანოვის და აქსელროდის მიმოწერის რედაქტორები: პ. ა. ბერლინი, ვ. ს. ვოიტინსკი და ბ. ი. ნიკოლაევსკი—წერენ, რომ «პირველი სახელმწიფო დუმის სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის დეკლარაცია დაწერილი იყო აქსელროდის მიერ» ო (იხილეთ მიმოწერა მოსკოვში გამოსცემული 1925 წ. გვერდი 217, შენიშვნა მე-7). ეს ცნობა სრულიად არ შეესაბამება სინამდვილეს. დეკლარაცია დაწერილია ფრაქციის თავმჯდომარის ნოე ჟორდანიას მიერ.

რედაქცია.

ს ა ბ ზ ო ტ ა ს ა ხ ე ლ მ წ ი ფ ო ლ .

საბჭოთა სახელმწიფოს შესახებ ევროპაში ჯერეც კი არ აქვთ ნათელი წარმოდგენა. დრო კი არის რუსეთის შესახებ იყოს გამომუშავებული და მიღებული ნამდვილი წარმოდგენა, გარეშე ყოველნაირი სურვილებისა და ფანტაზიებისა.

საბჭოთა რეჟიმი არ არის უცაბედი ციდან ჩამოვარდნილი მოვლენა. მას ღრმა ფესვები აქვს რუსეთის ისტორიაში და ამჟამათ წარმოადგენს მისი შინაგანი მსვლელობის უკანასკნელ ეტაპს. ხოლო ეს ისტორია არ არის მარტო რუსის ერის კუთვნილება; ის საერთოა ბევრ სხვა ერებთან. მოვიგონოთ ეს დღეს დავიწყებული ისტორიული პროცესი.

კაცობრიობის განვითარების მსვლელობა თავიდანვე მოდის ორი ხაზით: ერთია ხაზი ელინური, რომაული და შემდეგ ევროპიული. მისი ბაზაა კერძო საკუთრება, სხვილი და წვრილი შეძლების ადამიანების არსებობა, კერძო თაოსნობის და საქმიანობის დაკანონება.

მეორე ხაზია უფრო ძველი, ქალღეურ-ეგვიპტური, ფარაონების დროისა, მეთერთმეტე საუკუნეში შემოჭრილი ჩინეთში, მეთუთხმეტე საუკუნეში გაბატონებული პერუში, შემდეგ აღმოცენებული რუსეთში და იქ გაბატონებული მეცხრამეტე საუკუნემდე. ამ ხაზის დამახასიათებელი თვისებაა მისი ეკონომიური საფუძველი: ეს არის კერძო საკუთრების, კერძო ინიციატივის და საქმიანობის მოსპობა და მთელი უძრავ-მოძრავი ქონების და მისი შემქნელი მცხოვრებლების სახელმწიფო საკუთრებათ გამოცხადება. ამ მიმდინარეობის ტიპური მატარებელია ორი დიდი ერი: ძველი ეგვიპტეტი და ახალი რუსეთი.

მ გ ვ ი პ მ ტ ი .

ეგვიპტეტი იყო გამეფებული თეოკრატიული მსოფლმხედველობა: დედა-მიწა შექმნა ღმერთმა ადამიანთა სარჩენათ, ხოლო მისი მოხმარა და პატრონობა ეკუთვნის მხოლოდ შემქნელის მოციქულს ქვეყნათ—ეს არის მეფე. პეროლოტის სიტყვით მეფემ დაანაწილა მთელი ეგვიპტე მცხოვრებთა შორის და თვითულს მიუჩინა თანასწორი ზომის მიწა. განსაკუთრებით პრივილეგიებით იყვენ აღჭურვილნი მხოლოდ მე-

ფის მსახურნი—სასულიერო წოდება და მეომრები, რომელნიც ხაზინას არ აძლევდენ გადასახადს. მეფობა იყო აღიარებული ღვთის დაწესებულებათ. ამიტომ, «მიწა სავსებით მეფის საკუთრებაა, ხალხო ხალხი მისი მოსამსახურეა. სამაგიეროთ მეფე ზრუნავს კვებოს და აღზარდოს თავისი ხალხი. ფარაონია ერთად-ერთი ბატონი მიწის და ადამიანის. ეს ტარდებოდა პრაქტიკულათ მეფის მიერ დანიშნულ მოხელეების საშუალებით, ესენი განაგებდენ ყანებს და ხელობებს». ხალხს უნდა ეხადა ხაზინისათვის ყველაფერი, დაწყებული ოქროთი და გათავებული კვერცხებით. თვითეული მცხოვრები მუშაობდა სახელმწიფოსათვის, როგორც მეურნე და ხელოსანი»).

ერთისიტყვით, ფარაონთა ეგვიპტის რეჟიმის საფუძველი იყო ერთი: სახელმწიფოს ეკუთვნოდა მთელი უძრავ-მოძრავი ქონება და მთელი მოსახლეობა, რასაც განაგებს მთავრობა. ეს ტოტალიტარული წყობა ინგრევა მე 5 საუკუნიდან ქრისტეს წინ სპარსეთის შემოსევით, შემდეგ მაკედონელების, რომაელების და ბოლოს არაბების, რასაც გადაყვა როგორც სახელმწიფო, ისე ერი. ეგვიპტე ჯერაც არ გამოსულა უცხო უღლისაგან.

ჩ ი ნ ე თ ი.

მე-11 საუკუნეში ჩინეთში გამოჩნდა ერთი ნასწავლი რევოლიუციონერი სახელათ ვანგანგაში, რომელმაც მიზნათ დაისახა მოსპობა ადამიანის ექსპლოატაციის ადამიანის მიერ. ამ მიზნის მისაღწევ ერთად-ერთ საშუალებათ აღიარა დაპატრონება მთელი ნაციონალური ქონების სახელმწიფოს მიერ და მის მიერ მოხმარა. ეს მოძღვრება ფართოთ განავითარა და გავრცელა ავტორმა მთელ ჩინეთში, რაიცა მეფემ დაიჯერა და შეუდგა მის განხორციელებას მან დაითხოვა ძველი მთავრობა და მიანდო ვანგანგაშს ახალი მთავრობის შედგენა. პროგრამის ასრულება (1069 წელს).

ელიზე რეკლიუ ასე ასწერს ახალ რეფორმებს: «სიმდიდრე და სიღარიბე იქნა გაუქმებული, არავის არ ქონდა ნება მიწას დაპატრონებოდა. მრეწველნი იქმნენ ჩაყენებულნი მთავრობის გამგეობის ქვეშ. კაპიტალისტები იყვენ ვალდებულნი გადაეცათ მთავრობისათვის მთელი კაპიტალი ხუთი წლის განმავლობაში. მემამულენი, მანდარენები აჯანყდენ, მაგრამ დამარცხდენ და გაიქცენ საზღვარ-გარეთ. ამას მოყვა პოლი-

*) იხ. Nation Egyptienne, tome II, par Moret.

ტიკური რეფორმები—გაუქმება თავისუფლების, წერის, სიტყვის, კრების აზრის». წარმოიშვა ეკონომიური და პოლიტიკური დესპოტია. ცოტა ხანში მთელი ხალხი გახდა უკმაყოფილო, დაიწყო ბრძოლა. 15 წლის შემდეგ მეფე გარდაიცვალა, ხოლო მისმა მემკვიდრემ გააუქმა ახალი წყობილება და აღადგინა ძველი“).

პ ე რ უ.

აქ გაბატონდა სავსებით ეგვიპტური ეკონომიკა. მეფე იყო მთელი მიწის მესაკუთრე და ყოფდა ორ ნაწილად: ერთი ნაწილი ეძლეოდა ხალხს და ნაწილდებოდა ოჯახთა შორის სიმართლის მიხედვით. გადანაწილება ხდებოდა ყოველ წელიწადს; მეორე ნაწილი რჩებოდა მეფეს, ხუცეებს და მალალ მოხელეებს. მიწის დამუშავება ხდებოდა მთავრობის კონტროლით და ხელმძღვანელობით. მშრომელთა თვითეული კატეგორია ღებულობდა ბრძანებას მთავრობისაგან როდის რამდენი მიწა დაამუშაოს კოლექტიურად. ასეთივე წესს ემორჩილებოდა მრეწველობის დარგნი. პერუს მცხოვრებთ არავითარი საკუთრების უფლება არ ჰქონდათ არც მიწაზე, არც მის ნაყოფზე. მთელი სამეურნეო და სამრეწველო შემოსავალი გროვდებოდა საწყობებში და აქედან ეძლეოდა ხალხს, მალალ მოხელეთ და ჯარს, დანარჩენი—ხაზინას. საწყობების გამგენი იყვენ მთავრობის მოხელენი“).

აი ეს კოლექტიურ-დესპოტიური წყობა არსებობდა პერუში რამდენიმე საუკუნე. ის დაანგრია მე-16 საუკუნეში ისპანიაში ომით და დაიპყრო თვით სახელმწიფოც.

რ უ ს ე თ ი.

რუსეთის ყველა ისტორიკოსი ერთი აზრის არიან ძველ რუსეთზე. არავითარი განსხვავება მეფეთა რეჟიმის დაფასებაში მათ შორის არ არის“). ასევეა უცხოელი ისტორიკოსებიც. აი რას სწერს ერთი მათგანი: «რუსეთი იყო მუდამ ის, რასაც დღეს უწოდებთ ტოტალიტარულ სახელმწიფოს—ერთი ხალხი, ერთი სარწმუნოება, ერთი მეფე. მეფე არის მესაკუთრე მიწების და ადამიანების, უმაღლესი მოსამართლე, ყველა გადასახადების ამკრები. მალალი წოდება—ბოიარე-

*) იხ. E. Reclu: l'Empire du Milieu. M. Heu: L'Empire Chinois.

**) იხ. L. Bouelin: Les Incase Perou.

***) იხ. შრომები კლიუჩევსკის, სოლოვიოვის, პოკროვსკის, სემიონოვის, ტუგან-ბარანოვსკის, პლენხანოვის, პლატონოვის და სხვ.

ბი, მაღალი სამღვდელოება და მოხელენი ნელ-ნელა ებმიან თვითონვე მეფის უღელში... ასე რომ მეფე არის მესაკუთრე მიწების და მცხოვრებლების *)).

ყველა უცხო და რუს ისტორიკოსთა გამოკვლევით რუსეთი იყო თუოკრატიული სახელმწიფო მზგავსათ ეგვიპტისა, მისი მეფენი აღკუთრვილნი ყველა უფლებით მსგავსათ ფარაონებისა. პეტრე დიდმა მოინდომა ამ მდგომარეობის შეცვლა, შემოიღო რეფორმები, მაგრამ მიზანს ვერ მიაღწია. პლატონოვი უცქეროდა ყველა წოდებას ისე როგორც წინეთ; ის განსაზღვრავდა მათ ცხოვრებას დავალებებით და არა უფლებით. თვითეული პიროვნება, თვითეული ჯგუფი პიროვნებათა ცხოვრობდა არა თავისთვის, არამედ სახელმწიფოსათვის, საერთო საქმისათვის. ისინი იყვენ ვალდებულნი თავისთავი და თავისი ქონება მისცენ სახელმწიფოს და დარჩენ მისი მორჩილნი. პეტრეს დროს ეს წესი კიდევ უფრო მკაცრი შეიქმნა, ვინემ იყო წინეთ **)).

ბრძოლა მეფეს და არისტოკრატის შორის იყო ყოველგან. მთელ ევროპაში. მაგრამ ის ვერსად ვერ დამთავრდა ისეთი მკაცრი გამარჯვებით მეფის, როგორც რუსეთში. ამის მიზეზია ერთი: დასავლეთში მეფეს და დანარჩენ მცხოვრებთა შორის იდგა ახალი კლასი მოქალაქეებისა—ბურჟუაზია, რომელიც ებრძოდა ორივე უკიდურესობას. მის ხელში იყო ქალაქები, წოდებული კომუნებათ და მისდევდა თავის საკუთარ ეკონომიურ ხაზს—საკუთრების დაცვას, ვაჭრობა-მრეწველობის თავისუფლებას. ასეთი კლასი, ასეთი რეგულიატორი რუსეთში სრულიად არ იყო. ერთათერთი ნოვგოროდი და პსკოვი წარმოადგენდა დასავლეთის განმეორებას, მოქალაქეთა კომუნებს, მაგრამ აღორძინებულ მოსკოვის სამეფომ მოსპო ისინი და შემოიერთა.

ევროპაში თვითეული ერი იყო დაყოფილი მრავალ ნაწილებათ, თავ-თავისი უფლება-მოვალეობით: ბურჟუაზია, ფეოდალები, მეფე და მისი ამაღა, გლეხები თავისუფალი და არა-თავისუფალი, სასულიერო წოდება. ვერც ერთმა ძალამ ესენი ვერ შეაერთა, ვერ დაიმორჩილა და ვერ შექმნა ერთი ტოტალიტარული სახელმწიფო. რეფორმები, რევოლიუციები ერთი-მეორეს მოსდევენ.

რუსეთში ამის მსგავსი მოვლენა სრულიად არ ხდებოდა. აქ ფეოდალური წყობა თავიდანვე მოსპო მეფემ და მის ალა-

*) იხ. C. Werter: Histoire de Russie 1946.

**) იხ. პროფ. პლატონოვ: «სოკრაშჩენნიი კურს რუსესკოი ისტორიი» გვ. 258—59.

გას შექმნა აზნაურობა, წოდებული პომეშიკებათ. ეს გარდა-
ქმნა წარმოებდა ერთი და იმავე წესით: სასახლის მსახურთ,
ერთგულ ფენებს ეძლეოდა სახელმწიფო მიწები, წოდებული
«პომესტია»-თ, არა საკუთრებათ, არამედ. მოსახმარათ, ჯამა-
გირის მაგიერ, როგორც გასამრჯელო. ეს მამული ჩამოერთ-
მეოდა მის სიცოცხლეში ანდა უეჭველათ მის გარდაცვალე-
ბის შემდეგ. პომეშიკის მამული გადაიქცა საშვილიშვილო
საკუთრებათ მხოლოდ მე-18 საუკუნის ბოლოს, ეკატერინე
მეორის ბრძანებით.

სამრეწველო და საგარეო სავაჭრო დარგები შეადგენდა
მთავრობის მონოპოლიას. პოკროვსკი სწერს: «რომანოვების
პირველი მეფენი თავის მონოპოლიათ ხდიდენ ყველა ღირე-
ბულების სავაჭრო სავანს. მეფე პირველი ვაჭარია თავის სა-
მეფოში. სავაჭრო კაპიტალი ტრიალებდა მეფის და მისი
აგენტების ხელში. ესენი შეუზღუდავთ აწარმოებდენ ვაჭრო-
ბას მთელ სამეფოში». კლიუჩევსკის აზრით «სახელმწიფო არ
სცნობდა არავითარ კერძო ინტერესებს, კერძო ეკონომიკას,
ის თავის სრულ უფლებაში იტოვებდა საზოგადოების მთელ
ძალას და შეძლებას და არ უტოვებდა კერძო პირთა და კლას-
თა ინტერესებს არავითარ სარბიელს. ეს გადაყლაპავა კერძო
ინტერესების სახელმწიფოს მიერ გამოიხატა სახელმწიფო
მოვალეობათა განაწილებაში. პეტრემ დაამთავრა ეს განაწი-
ლება მისი ყველაზე გავრცელებით»^{*)}.

ყველა მოხარკე მცხოვრებნი თავის თავს უწოდებდენ
მეფის ობლებს (სიროტამი გოსუდარევიმი), ხოლო მოსამსა-
ხურენი მეფის მონებს (ხალოპამი გოსუდარევიმი).

მთავრობა აწეს-რიგებდა არა მარტო ეკონომიურ, პო-
ლიტიკურ და სოციალურ ცხოვრებას, არამედ ამასთანავე
ერთად ყველა წვრილმალეშიაც, იმაშიაც თუ ვის როგორ
უნდა ელოცა და სხ. 1660 წლის უქაზით ნაბძანებია: «ღვთის
უქმებებში და დიდი წმინდანების დღეებში ყველა ვალდებუ-
ლია გამოცხადდეს ეკლესიაში და იქ იღვეს წყნარათ» (კლიუ-
ჩევსკი).

ერთისიტყვით, რუსეთში საუკუნეთა განმავლობაში ბა-
ტონობდა მონარქიული დიქტატურა ადამიანზე და ნივთზე.
იწყება ამ წყობილების დაცვა თეორიულათ და გამოტანა ევ-
როპის წინაშე, როგორც უდიდესი მისაბაძი მაგალითი. ჩნდე-
ბა სლავიანოფილური მოძღვრება ბოლტინის მეთაურობით
(1735—1792). ის სწერდა: «მსჯელობა რუსეთზე ევროპის სა-
ხელმწიფოთა საზომით ნიშნავს შეუკეროთ ტანისამოსი გაზრ-

^{*)} იხ. კლიუჩევსკი: ისტორია სოსლოვიი ვ როსიი გვ. 210-

დიდ კაცს თიგრის საზომით. რუსეთის დაფასება ამნაირათ არ შეიძლება. რადგან ის არაფერში არ წააგავს მათ». ხოლო ეკატერინე მეორე სწერდა დასავლეთის ერთ ღვდელს: «დასავლეთის ხალხები უნდა ბაძავდენ რუსეთს... დაბალი ხალხის მდგომარეობა რუსეთში არა თუ უარესია, ვინემ ევროპის ქვეყნებში, პირიქით უმრავლეს შემთხვევაში უკეთესი» და სხ. (პლეხანოვი), სლავიანოფილური პატრიოტული აზროვნება შენდება ამ ძირითად დებულებაზე.

ამ ტოტალიტარული წყობილების და აზროვნების რყევა იწყება მხოლოდ მე-19 საუკუნეში, განსაკუთრებით ალექსანდრე მეორის რეფორმებით. სლავიანოფილების გვერდით ჩნდებიან «ზაპადნიკები» (დასავლეთელები), სოციალისტები, ნილილისტები, ლიბერალები და სხვა დაჯგუფებანი. ეს იყო ახალი ინტელიგენციის გამოჩენა, საზოგადოების ზედაფენების ამოძრავება, ხოლო ახალი კლასის ჩამოყალიბება და სარბიელზე გამოსვლა არსად არ სჩანდა. ბურჟუაზია შეიცავდა მეტათ ვიწრო წრეს, გართულს თავის პირად საქმეებში. მეფის მთავრობამ პირი იბრუნა დასავლეთისაკენ, მაგრამ წასულით შემტოვილმა ერმა ვერ წარმოშვა ახალი მამოძრავებელი კლასები. მხოლოდ მეოცე საუკუნეში ყალიბდება მუშათა კლასი, მაგრამ. როგორც ახალ ჩამოსულნი სოფლებიდან, ძველ სულისკვეთებას ვერ შორდებიან. ამით აიხსნება 1917 წ. დემოკრატიული რევოლუციის დამარცხება და ტოტალიტარულ-ბოლშევიკური რევოლუციის გამარჯვება.

ოქტომბერში ახალი რუსეთი დაუბრუნდა ძველს, შედგამის გზაზე, მიიღო მეფეთა დიქტატურის ყველა პოლიტიკური და ეკონომიური დირექტივები. გამოცხადდა ძველებურათ ერის მთელი სიმდიდრის და მოსახლეობის სახელმწიფოს კუთვნილებათ, რასაც დაერქვა ახალი სახელი—კომუნისმი. სახელმწიფო ყველაფერია, კერძო პირი არაფერი; მეფეთა ადგილი დაიჭირა ლენინმა და მისმა მემკვიდრეებმა. ერთი დიქტატურა შესცვალა მეორემ. იშვა საბჭოთა რეჟიმი, პირწმინდა ასლი ძველი რეჟიმის.

რასაკვირელია ამ ძველი წყობილების განახლება არ იყო ადვილი საქმე. საჭირო იყო შესაფერი ზომების მიღება. აქაც ძველ მეთოდს ვერ განშორდენ. მეფე ივანე მრისხანემ მოწინააღმდეგეთა ასალაგმავათ შექმნა საგანგებო პოლიცია და დაარქვა ოპრიჩინა. ლენინმა ამავე მიზნით შექმნა ასეთივე აპარატი და დაარქვა ჩეკა. დაიწყო საშინელი ტერორი ყველა არა ბოლშევიკურათ მოაზრეთა წინააღმდეგ. მეფეთა დიქტატურამ სათათბიროთ დაარსა «ბოიართა დუმა», რომლის ყველა წევრს ნიშნავდა დიქტატორი. ასეთივე დაწესებულება

შემიღო საბჭოთა დიქტატურამ და დაარქვა «პოლიტიკურ-რო». ძველი რეჟიმი დროგამოშვებით იწვევდა სათათბიროთ «ერის ყრილობას»—ზემსკიი სობორ, რომლის ყველა წევრები იყვენ მთავრობის მიერ გაგზავნილი აგენტები და მართველები. არავინ გარეშე, მთავრობის დაუმტკიცებლათ, ამ ყრილობის წევრი ვერ იქნებოდა. სწორეთ ასეთივე ორგანო შექმნა ახალმა მოსკოვმა სახელწოდებით «უმალლესი საბჭო», რომლის წევრები მთავრობის მიერ წინასწარი დამტკიცებით და დასტურით ირჩევა საარჩევნო ყუთებთან ძალით მირეკილი ხალხის მიერ. სხვა კანდიდატების წამოყენება არ შეუძლია არავის, არავითარ პიროვნებას, პარტიას თუ ჯგუფს. ძველათ რუსეთის მცხოვრებს არ ქონდა უფლება სახლვარგარეთ გასულიყო, რომ ამით, როგორც ბოლტინი სწერდა «ისინი არ დაავთმყოფებულყვენ მანენ ახალი ამბებით». ამ ანდერძს დღეს სასტიკათ ასრულებს მოსკოვი. «რკინის ფარდა» ნაკარნახევია ბოლტინის მიერ, რაც არც ერთმა მთავრობამ არ შეასრულა გარდა ბოლშევიკებისა. იგივე სლავიანოფილები ითხოვენ სატანტო ქალაქათ ისევე მოსკოვი გამოცხადებულყო ნაცვლათ პეტერბურგისა, რაიცა შეასრულა მხოლოდ ბოლშევიკებმა; მათვე ალადგინეს ფულის ძველი სახელწოდება—ჩერვანეცი. ერთისიტყვით კომუნისტები სიტყვა-სიტყვით ასრულებენ ძველი რუსეთის ანდერძს. მათივე მცნებას მისდევენ ახლა ბოლშევიკები საგარეო პოლიტიკაში. ბოლტინი სწერდა: «დასავლეთის ხალხებმა უნდა წაბაძონ რუსეთს თუ ისინი გონიერი არიან და გადააკეთონ თავისი დაწესებულებანი». აი ამ დებულების განსახორციელებლათ მუშაობს დღეს მოსკოვი ყველა სახელმწიფოში დიდის ენერგიით.

ძველ აპარატებთან ერთად ადგა ძველი სამუშაო მეთოდი. როგორც წინეთ ახლაც ყველა მცხოვრები იძულებულია იმუშაოს მთავრობის ბრძანებით და გვემით. სრულდება პეტრე დიდის ბრძანება: «ახალ საქმეს ჩენი ხალხი არ გააკეთებს, თუ მას ძალა არ დაატანე» (კლიუჩევსკი). მეფის ფაბრიკები მუშაობდენ იძულებით გამოყვანილი მუშების მაჯით. ის, რაც დღეს რუსეთში ხდება ამ ხაზზე სრული განმეორებაა, სრული წაბაძულობაა ძველი დესპოტიის სამოქმედო წესების. კიდევ მეტი, თუ პეტრე იძლეოდა. ასეთ დირექტივას ახალი ფაბრიკების გასავითარებლათ, საბჭოებმა ახალს მიუშატეს ყველა ძველი სამრეწველო ცენტრები, ყველა ძველი სავაჭრო და სააღებმციემო დაწესებულებანი. რაკი წინეთ ბურჟუაზია არ არსებობდა მეფეთა მთავრობა იჭერდა მის ადგილს, ისევეა ახლაც ბურჟუაზიის ადგილი

დაიჭირა საბჭოებმა და გახდა მუშა ხალხის ექსპლოატორი.

დასავლეთში ინდუსტრიალიზაცია ვითარდებოდა ბუნებრივად, მთელი ეკონომიკის განვითარებასთან ერთად. მუშები იღებდენ სამუშაოს ფაბრიკა-ხაოდებში თავისი ნებით და მოთანხმებით. რუსეთში კი ეგევე პროცესი მიმდინარეობს იძულებით, მათრახით, მუშათა მობილიზაციით და სავალდებულო ბეგარით სამრეწველო მუშაობაში ჩაბმით. ცხადია, დღევანდელი კომუნისტური ინდუსტრიალიზაცია არ არის შედეგი ერის მოთხოვნილების, ეკონომიკის ბუნებრივად გაფართოების, როგორც ეს არ იყო პეტრეს მეფობაში და ამ ბეგარის გაუქმებით დავარდება ეს ხელოვნური, ბატონყმური პროცესი. ბურჟუაზიის ადგილი დაიჭირა კომუნისტურ პარტიამ, მაგრამ ამ როლს ის ასრულებს არა თანამედროვე კულტურული მეთოდით, არამედ ძველისძველი ბარბაროსული ძალმომრეობით.

ცხადია საბჭოთა რეჟიმი არ არის ახალი გამოგონება, პაერში გამოკიდული მოვლენა. ის მოდის რუსის ერის ცხოვრების სიღრმიდან, რუსის ხალხის თავისებური განვითარებისაგან. ბოლშევიკებმა მხოლოდ ეს ძველი პროცესი კიდევ უფრო გაამწვავეს. უმაღლეს უკიდურესობამდე მიიყვანეს, მისი სოფლის მეურნეობაზე გავრცელებით, გლეხებისთვის საკუთარი მიწის ჩამორთმევით და მათი კოლხუზებში ძალით შეყვანით, ეს ცვლილება მონდა ლენინის შემდეგ, როგორც ლადიკური დასკვნა დაწყებული ეკონომიური წყობილების. თუ წინეთ გლენი ვალდებული იყო ხაზინისათვის ეძლია თავის ნაშრომის უდიდესი ნაწილი, ახლა, პირიქით, ხაზინა აძლევს გლენს და მის ოჯახს მისგანვე დამუშავებული ნაყოფის ერთ მცირე ნაწილს, მსგავსათ პერუს სისტემისა, როგორათაც და რამდენიც მას მოეპრიანება. ამით დასრულდა მთელი ხალხის ყველა საშუალებით დაბმა და დამორჩილება სახელმწიფოს მიერ.

ამნაირათ, საბჭოთა წყობილება არის სრული განმეორება ძველი რუსეთის ეკონომიური და პოლიტიკური რეჟიმის, მისი კიდევ უფრო გამწვავებით და უკიდურესობამდე მიყვანით. ეს რუსეთის ისტორიული გზის გაგრძელებაა, მე-19 საუკუნეში შერყეული ხაზის გამოსწორება, ევროპისაგან მკაცრათ გამოყოფა და თავის ორიგინალურ საფუძველზე გამაგრებაა.

ახალია მხოლოდ ერთი: საბჭოთა მოსკოვმა ეს თავისი წმინდა რუსული წყობა გაავრცელა არა-რუსის ერებზე, რომელნიც მისებური გზით არ განვითარებულან, დანარჩენი კა-

ცობრიობის გზა-კვალს არ მოშორებიან. რუსეთის ტოტალიტარულ სამეფოში მუდამ შედიოდნენ მხოლოდ რუსები მე-19 საუკუნემდე. არა-რუსების დაპყრობა და შემოერთება იწყება მას შემდეგ, რაც რუსეთმა პირი იბრუნა დასავლეთისაკენ. მაგრამ როგორც კი ის ამ ახალი გზიდან გადადგა და ძველი რეჟიმი აღადგინა ოქტომბრის რევოლუციით, ეს შეერთებული არა-რუსის ერები გამოეყვენ, საკუთარი დამოუკიდებელი სახელმწიფოები აღადგინეს და დაწყებული ევროპული გზა გააგრძელეს (უკრაინა, კავკასია, ბალტიკა და სხ.). ამჟამათ ყველა ეს ხალხები იარაღით დაპყრობილია მოსკოვის მიერ და რუსული რეჟიმი მათზე გავრცელებულია.

ყველა ტოტალიტარული სახელმწიფო, ძველი და ახალი, მსოფლიოში დაინგრა. დარჩა დაუნგრეველი ერთადერთი რუსეთი. ამით შექმნილია დღეს ცივილიზაციის ორი მოპირდაპირე ხაზი, რომელთაც ერთმეორის გვერდით არსებობა არ ძალუძს და ადრე თუ გვიან ერთ-ერთმა უნდა გაიმარჯვოს. ან რუსეთი უნდა გავეროპიელდეს, ან ევროპა გარუსდეს. ამ დილემის წინაშე დგას დღეს კაცობრიობა.

აქედან არის ერთი მშვიდობიანი გამოსავალი: საბჭოთა რეჟიმის შეცვლა შინაური რეფორმებით და მით მისი მსოფლიო ოჯახში ჩადგომა, ზოგი თავისი საკუთარი თვისებების შენახვით. ეს ჩადგომა ვერ იქნება დასავლეთის გზის პირწმინდა განმეორებით—ბურჟუაზიის აღდგენით, მემამულეთა დაბრუნებით. საბჭოთა მთელი სხვილი საკუთრება რჩება სახელმწიფოს, მაგრამ არა დიქტატურულს, არამედ ხალხის და ერის სუვერენობის მეთაურობით, ნამდვილი სახალხო დემოკრატიის შემოღებით. სხვილი საკუთრება ერს, წვრილი საკუთრება კერძო პირთ და მათი დაკავშირება—აი რა მოგვცემს ახალ წყობას, ერთდანიმავე დროს ევროპიულს და ნაციონალურს. აი ეს ცვლილება გამოიყვანს საბჭოთა იმპერიას დღევანდელი განწირული ჩიხიდან. თავისუფლება ერში, თავისუფლება ერთა შორის—ეს დღეს აღიარებული საერთაშორისო ურთიერთობის საფუძვლათ უნდა იქნას გავრცელებული საბჭოთა იმპერიაზედაც. ამ ბაზაზე ის როგორ გადაეწყობა—ეს იქნება მისი შინაური საქმე, მისი შემადგენელ ერთა მოლაპარაკებით და შეთანხმებით.

ნ. ელზდანია.

19.3.47.

რა ხდება ბალკანეთში.

უკვე ოთხ წელს გადასცილდა, რაც მეორე მსოფლიო ომის საბრძოლო მოქმედებანი შეწყდა. მიუხედავად ამისა, პოლიტიკური ბრძოლა ომში მონაწილეთა შორის არამც თუ არ განელდა, პირიქით, უფრო გამწვავდა და მიაღწია ისტორიისთვის რულიად უცნობ საფეხურს და სახეს.

მძაფრი პოლიტიკური ბრძოლა ყოფილ მოკავშირეთა შორის სწარმოებს ევროპის და აზიის ყველა კუთხეში, მაგრამ უფრო ხანგრძლივი და მწვავე სახე მიიღო მან ბალკანეთში.

დაიწყო ეს საბერძნეთის შინაგანი ბრძოლით. საბერძნეთის კომუნისტური ელემენტები გადავიდნენ ღია ბრძოლაზე იქ არსებულ წყობილების წინააღმდეგ. ამ ბრძოლაში ჩაერია რუსეთი, რომელიც იმ დროს უშუალოთ ბატონობდა მთელ ჩრდილოეთ ბალკანეთში. საბერძნეთის შინაგან მოვლენებში მან ჩარია ბალკანეთის დანარჩენი სახელმწიფონი და მათი საშვალეობით ცდილობდა და ცდილობს ჩრდილოეთ-საბერძნეთში თავის სასურველ მდგომარეობის დამყარებას.

ამ ჩარევის გამო საბერძნეთის შინაგან ბრძოლამ მიიღო ქრონიკული ხასიათი და გაგრძელდა თითქმის ოთხ წელზე მეტი.

თვით საბერძნეთის შინაგანი ბრძოლა უკვე ჩაიფერფლა და ამოქრა, მაგრამ ბალკანეთს დღემდის ვერ მოსცილდა ფარული პოლიტიკური თამაში და ჯერ კიდევ ვერ დაწყნარდა. რაშია საქმე და რამდენათ შეეხება ეს პოლიტიკური თამაში მის პირველ უშუალო მსხვერპლთ—ბალკანეთის პატარა სახელმწიფოებს?

ბალკანეთის მოვლენები პირდაპირ ერთიან და წარმოადგენენ მსოფლიოს დღევანდელი პოლიტიკური მდგომარეობის უშუალო შედეგს.

დღეს ოფიციალური მსოფლიო გაყოფილია ორ მოწინააღმდეგე ბანაკათ.

ერთ მხარეზე დგას რუსეთის ეროვნული ბანაკი, რომელიც, დამონავებულ ერების შემადგენლობით, გადაიქცია წყნარ ოკეანედან მდინარე ელბამდის.

მეორე მხარეზე დგას დანარჩენი კაცობრიობა, რომელიც ცდილობს თავის თავისუფლების შერჩენას და მის და-

ცვას აყრდნობს ანგლო-საქსონელ სახელმწიფოთა ძალებზე. რუსეთის აგრესიობამ კაცობრიობის ეს ნაწილი ძალაუნებურათ მეორე ბანაკათ აქცია.

ამ ორ ბანაკთა შორის შეხლა აუცილებელი გახდა. სამხედრო მეცნიერების თანახმად, ყოველგვარ შეხლას ყველა სახელმწიფო ამხადებს იმ პოლიტიკურ მდგომარეობის ჩარჩოებში, რომელიც არსებობს ამ მდგომარეობის განხილვის მომენტში.

და აი აქ უახლოვდებით ბალკანეთის დღევანდელ მოვლენათა გასაღებს. როგორ ეწყობა რუსეთისთვის მსოფლიოს დღევანდელ პოლიტიკურ მდგომარეობის სანხედრო ელემენტებზე გადათარგმნა და გადათვლა...

სანამ ომის სარბიელზე დასავლეთის ძლიერებათა მთავარი ძალები გამოვლენ, რუსეთისთვის აუცილებელია რომ მიაღწიოს შემდეგ სამხედრო შედეგებს:

1. მივიდეს სპარსეთის ყურემდის;
  2. მივიდეს ალექსანდრეტის ყურემდის;
  3. დაიკავოს ბოსფორის და დარდანელის ნაპირები და ჩაკეტოს მოწინააღმდეგისათვის შემოსავალი შავზღვაზე.
- აღნიშნულ მიზნების მიღწევა რუსეთს შემდეგ წარმატებას შეუქმნიდა:

1. ხელში ჩაიგდებს აღმოსავლეთის ნახევარ სფეროს— უდიდეს წყაროებს ნავთისას;
2. გზას გაიხსნის ინდოეთის დასავლეთ საზღვრებისაკენ;
3. გზას გაიხსნის სუეცის არხისაკენ.

ამ წარმატებებს ეცდებოდა ზედ დაუმატოს დასავლეთ ევროპის მრეწველობა და დანარჩენ სივრცეთა ცოცხალი მასები.

ჩამოთვლილ მიზნების მისაღწევად რუსეთისთვის აუცილებელია მოქმედებათა უდიდესი სიჩქარე ომის დასაწყისში და უაღრესი გამოყენება თითქმის ყოველი დღისა.

მთელ ამ შესაძლებლობას ადევს ერთი კლიტე და რევს მის გამოთვლას. ესაა ოსმალეთი.

ოსმალეთი რუსეთზე ბევრათ პატარა სახელმწიფოა. მიუხედავად ამისა დღეს მისი შეიარაღებული ძალები როგორც რიცხვით, ისე ღირსებით, ბევრით მაღლა დგას, ვიდრე რომელიმე რუსეთის გარეშე მდგომ სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალები. გარდა ამისა ოსმალეთი თავის სტრუქტურით ერთათ-ერთი სახელმწიფოა, რომელიც არას შემთხვევაში არ გაყვება რუსეთის კომპინაციებს და მას უაღრეს წინააღმდეგობას გაუწევს.

აქედან იბადება გარკვეული ამოცანა რუსეთისათვის,

სახელდობრ: ოსმალეთის დაპყრობა ომის დასაწყისშივე, რაც კი შეიძლება მალე და რათაც არ უნდა დაუჯდეს.

ოსმალეთის წინააღმდეგ რუსეთს ორი ფრონტის ამოძრავება შეუძლია—კავკასიის და ბალკანეთის.

კავკასიის ფრონტის ბუნების თვისებათა წყალობით ძალიან ადვილათ შეიძლება ბრძოლის გახანგრძლივება. დიდი მთები და ხანგრძლივი თოვლიანი ზამთარი შეუძლებელ ხდის დღევანდელ ტექნიკურ იარაღთა მიზანშეწონილ და მასიურ გამოყენებას.

შედგების ასაჩქარებლათ რჩება ბალკანეთის ფრონტი. ფრაკიის ველებზე, იქ, სადაც დღეს წვდება რუსეთის მფლობელობა, რუსეთი რამდენჯერმე გახდა იძულებული ომი შეეწყვიტა, მაგრამ იქ ომი მას არას დროს არ დაუწყია. დღეს ეს პირველი შემთხვევაა.

ბოლგარეთის საზღვრებიდან, რომელიც დღეს ფაქტიურათ რუსეთის მფლობელობის ზღუდეს წარმოადგენს, ბოსფორის და დარდანელის ნაპირებამდის მხოლოდ ერთი გადასავალია.

ბალკანეთის სახელმწიფოთა საზღვრების ისეთ მოხაზულობაში, როგორც ეს გამოიყურებოდა ტიტოს რუსეთისადმი ერთგულობის ხანაში, რუსეთის მოქმედებას სრუტეების წინააღმდეგ ერთი სივრცე ემუქრებოდა.

ეს არის სალონიკის რაიონი. აქედან ჩრდილოეთისკენ მიდის ორი ხეობა, რომელიც შემდეგ შედის ბოლგარეთში ქ. სოფიოს რაიონში, სახელდობრ მდინარე სტრუმიციის და ვარდარის ველები. აქედან მტერი 'მედის შუა ბოლგარეთში და წელში წყვეტს ყველა იმ ძალას, რომელიც ბოლგარეთიდან სრუტეებს უტევს.

ასეთი მოქმედება სულ ორიოდ მაღალ შეიარაღებულ ერთეულის აჩერებს ყოველგვარ მოქმედებას ოსმალეთის წინააღმდეგ და აძლევს მას საშუალებას გაძლოს მოკავშირეთა მთავარ ძალების მოსვლამდის.

ეს სივრცე იყო, რომელიც საუკუნოებით რუსეთის ოცნების განხორციელებას ემუქრებოდა და იგი ყველაფერს აკეთებდა მის წინასწარ ხელში ჩასაგდებათ. აქ საბერძნეთის შინაგანი წესწყობილება მხოლოდ მეორე ხარისხიანი საგანი იყო.

მაგრამ დღეს ტიტოს მიერ დაკავებულ პოზიციამ რუსეთის ანგარიშებს თითქმის სულ გადაუსო ხაზი.

ის, ვინც ბოსფორის რაიონს უტევს ბოლგარეთიდან, უსათუოდ უნდა ბატონობდეს მთელ ჩრდილოეთ ბალკანეთში. ბალკანეთზე ბატონობა კი ეს ძველი სერბიის ტერიტორია

რისი დაკავებაა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ მტერი გამოჩნდა სკოლებ-ნიშის რაიონში, რუსეთმა უბრძოლველად უნდა დატოვოს მთელი სივრცე მდინარე დუნაის სამხრეთით.

მაგრამ მართლა ამით არ განისაზღვრება იუგოსლავიის სტრატეგიული მნიშვნელობა.

იუგოსლავიის ჩრდილოეთ საზღვრებიდან იწყება უნგრეთის უშველებელი ვაკეები, რაც იდეალურ სარბიელს წარმოადგენს ჯავშნოსან იარაღისთვის. ეს სივრცე სამხრეთიდან ემუქრება რუსეთის ყოველგვარ მოქმედებას ცენტრალურ ევროპისაკენ.

იუგოსლავიის დღევანდელი პოზიცია ათავებს რუსეთისათვის იმ ხელსაყრელ პოლიტიკურ კონიუნქტურას, რომელიც მის ერთათ-ერთ წარმატებას წარმოადგენდა და უტოვებდა თითქმის 20 თვეს თავისუფალ თარეშობისთვის მთელ ევროპაში და აზიაში.

რუსეთი ცდილობს თავის მომავალ სამხედრო მოქმედების განმტკიცებას და მომარჯვებას მშვიდობიან, არა ოფიციალურ ბრძოლის სახით. ეს არის უდიდესი და უაღრესი სამხედრო გათამაშება, რომლის დაფარვა ჯერ კიდევ შეიძლება ყალბ მშვიდობიან პოლიტიკურ ნიღაბ ქვეშ.

მაშ რისთვის ერიდება რუსეთი უშუალო კვთებას ტიტოს წინააღმდეგ?

უკიდურეს შემთხვევაში, ალბათ, ამას არ მოერიდება. მაგრამ სრულიად ლოლიკურია, რუსეთმა ყველა საშუალება ამოწუროს, რომ ოფიციალური ომი ოსმალეთის საზღვრებზე დაიწყოს და ყოველ საშუალებით უზრუნველყოს ისეთი მოქმედება, რაც შეიძლება მალე გაიყვანოს ოსმალეთი მოწინააღმდეგეთა ხაზიდგან.

თუ ომი ტიტოსთან ბრძოლით დაიწყოს, ეს უკვე საქმეს მთელ ერთი ეტაპით აგვიანებს. მაშინ ომის მთელი პირველი ხანა ბალკანეთის დაპყრობას უნდა მოუნდეს და ამ მიზნისთვის შუაევროპის მოქმედებაც სათანადოთ უნდა დაგვიანდეს.

ამ შემთხვევაში ის თავისუფალი დრო ომის პირველ ხანაში, რომელიც რუსეთის ერთათ-ერთ წარმატებას წარმოადგენდა, უკვე სცილდება რუსეთის საანგარიშო საზღვრებს.

უახლოესი მომავალი გამოარკვევს სადამდე ეყოფა რუსეთს ნერვები და რა მომენტიში აიღებს ხელს უმაღლეს საფეხურის გათამაშებაზე—ეს იქნება ის მომენტი, როცა იგი ტიტოს ეკვეთება. ეს მომენტი კი გამოარკვევს იმას, თუ რის იმედი უფრო აქვს რუსეთს: უბრალო კონიუნქტურის, თუ მართალი ძლიერების.

ვ. ნა—ლი.

ჩვენს ბელში მყოფნი!

ომში გამარჯვებულთა შორის საბჭოთა რუსეთი გაყვდა თავის ნაცად გზას, მიმართა მის მიერ შეთვისებულ საშვალეებს და იმ ქვეყნებიდან, სადაც მან თავისი პოლიტიკური გავლენა გაავრცელა, შეუდგა რუსეთში ნადავლის ვაზიდვას.

მან შექმნა ადგილობრივად შერეული სავაჭრო საზოგადოებანი, სადაც ბატონი და გამგებელი თვითონ არის, რადგან საში-მეოთხედი აქციებისა მას ეკუთვნის.

როგორც საქართველოში მოიმოქმედა, ისე აქაც მან ხელი მიყო კალონიალურ ეკონომიურ პოლიტიკის გატარებას. იგი ცდილობს წვრილ სამეურნეო ერთეულების შექმნას ადგილობრივად, საიდანაც ის გაიტანს იაფ-ფასებში ადგილობრივ ნაწარმოებს და მათ მიაწვდის მსუბუქ და მძიმე ინდუსტრიის ნაწარმოებს მაგარ ფასებში.

ჯერ იყო და ამ ქვეყნებს მოსკოვმა აუკრძალა ე. წ. მარშალის ფონდიდან დახმარების მიღება, თვითონ კი შიმშილი და გაჭირვება მოუტანა. ევროპას თუ ესაჭიროებოდა დახმარება ომიდან შექმნილ საშინელ ეკონომიურ კრიზისების დასაძლევად, მით უმეტეს იმ პატარა ერებს, რომელთაც განიცადეს ომის სუსხი და გაჩანაგდენ, გარედან შეველა უფრო სჭირდებოდათ. მაგრამ მაშინ ხომ ველარ შეძლებდა მოსკოვი, უნაყოფო, უსაფუძვლო დაპირებებით მათ კვებას.

თუ ძველი რუსეთისთვის ძნელი იყო ფეხის მოკიდება დასავლეთისკენ, თუ პეტრე დიდის ანდერძის შესრულება, იმპერიალისტური მიზნების მიღწევა, შეუძლებელი ხდებოდა, დღევანდელ რუსეთის ბატონებისთვის ამ გეგმის სისრულეში მოყვანა დახვეების პირველ დღეებში გაადვილდა ადგილობრივ ერთგულთა დახმარებით და შემწეობით. მეზობლებმაც ის მეგობრად და მფარველად მიიღეს, მაგრამ დიდი დრო არ გავიდა იგი რომ ბატონის როლში მოველინა ყველას და საკუთარ მართველობის სისტემის დანგრევას შეუდგა, თავის მეთოდების შემოღებით დაუპირისპირდა ადგილობრივ მკვიდრთა ეროვნულ მისწრაფებებს და თვისებებს.

განა ჩვენმა ქვეყანამაც, ოსმალთა და სპარსთაგან შევიწროებულმა, არ მოიწვია სამეგობროთ ძველათ რუსეთი?

პიტლერის საოკუპაციო და უხეში რეჟიმიდან გათავისუფლებული პატარა ერები, რასაკვირველია, მეზობელ დიდ

სახელმწიფოს მოსვლას პირველ ხანებში თვლილი მეგობრობით შეხვდენ...

როგორც მოსალოდნელი იყო ახალ წესებმა დიდი და ძლიერი უკმაყოფილება დაბადა, არა მარტო ფართე მასებში, არამედ მართველ წრეებშიც. გახშირდა ურჩთა გადაყენება და მოლაღატეებათ ერთგულთა გამოცხადება. უნგრეთის გამოჩენილი კომუნისტი, შინაგან საქმეთა მინისტრი, მსხვერპლათ შეეწირა. პოლონეთის ძველი კომუნისტი გრომულკა გაქრა პოლიტიკურ ასპარეზიდან. ბოლგარიაში, რუმინიაში, ჩეხოსლოვაკიაში უკმაყოფილების ტალღები ზვირთდებიან. ბრძოლა ჩუმი და შეუპოვარი გრძელდება...

მოსკოვმა დახელოვნებულ საპროპაგანდო მანქანის ამუშავებით უპასუხა და ქვეყნიერებას დაჯერება დაუწყო ე. წ. «სახალხო დემოკრატიის» აყვავების და იქ მშრომელ მასების «გაბედენიერების» შესახებ. მაგრამ, პირიქით, ამ ქვეყნიებიდან ლტოლვილთა ტალღების დენა სრულიად წინამდევს ამტკიცებს და იქაურ ყოფა-ცხოვრების ნამდვილ ვითარებას ააშკარავებს. თუ მოსკოვი საქართველოს და მის საზღვრებში მოქცეულ ერთა პოლიტიკურ დამონებას ადვილათ მალავდა, დღეს, პირიქით, მის საზღვრებზე მდებარე ქვეყნების გეოპოლიტიკური მდგომარეობა ისეთია, რომ იქაური ცხოვრების ყოველდღიური მიმდინარეობა ელვის სისწრაფით ედგება მთელს კაცობრიობას და იქ გამეფებული წესები სწორ და შესაფერ დაფასებას პოულობს, დასავლეთ სახელმწიფოთა პოლიტიკურ მიმართებას სიფხიზლის და სიმტკიცის ხასიათს აძლევს და მათ არ შეუძლიათ გულცივით მიიღონ მათი ინტერესების ამ ქვეყნებში გაბახება და იქიდან მათი გაძევება.

ყველაზე უფრო დამახასიათებელი ვითარება შეიქნა იუგოსლავიასა და მოსკოვს შორის: მოსკოვს გადაუდგა მის მიერ აღზრდილი ტიტო. იქ ხომ კომუნისტური მთავრობაა. მაგრამ მიზეზი ამ აჯანყების, გუშინდელ მფარველის მიმართ, არ მდგომარეობს მარტო ტიტოს პირად ურჩობაში; ის უფრო ღრმა და სერიოზული, საბუთა რუსეთი ემუქრება თვით იუგოსლავიის სუვერენულ უფლებებს, სურს მისი სრული დამორჩილება, ის კმაყოფილდება მარტო თავის პოლიტიკურ სფეროში მოქცევით. სერბიელ გლეხობისთვის შეიძლება ტიტოს მართველობაც არ იყვეს დიდათ მისაღები, მაგრამ იგი მისი ნაციონალური მთავრობაა და მისი დამხობით ქვეყანას მოვლის დამოუკიდებლობის დაკარგვა და ეროვნული ჩაგვრა. ამ შეგნების შედეგათ აიხსნება, მოსკოვის ცდების უშედეგოთ დამთავრება—ამ ქვეყნის შიგნიდან ასაფეთქებლათ. მოსკოვმა ახლა ბრძოლა საგარეო ფრონტზე გადაიტანა

022/41

მუქარით და დაშინების ნოტებით, რომ იუგოსლავია გარე-
ყოს საგარეო ასპარეზიდან. მაგრამ ის აქ დამარცხდა და ტი-
ტოს მთავრობის წარმომადგენელი, რუსეთის სურვილის
წინააღმდეგ, არჩეულ იქნა ერთა კავშირის უშიშროების კო-
მისიის წევრათ...

საბჭოთა რუსეთმა მისდა უნებურათ შექმნა დაჩაგრულ
ერთა ბუნებრივი ფრონტი, გაიზარდა მსხვერპლთა რიცხვი,
გაძლიერდა ბრძოლა საკუთარ ქვეყნის უფლებათა აღსადგე-
ნათ და იქ სამართლიან წყობილების დასამყარებლათ. მათი
ამოძრავება და ჯანყი მოსკოვის წინააღმდეგ მხნეობას და გამ-
ძლეობას მატებს რუსეთის შიგნით მოქცეულ პატარა ერებს
და აახლოვებს მათ თავისუფლების მოპოვებას.

პ.

მ რ მ ნ ი კ ა.

მიმდინარე წლის 25 აგვისტოს სოშოს ქართველთა კო-
ლონიის არაჩვეულებრივი კრება შესდგა. კრებამ აირჩია კო-
ლონიის ახალი გამგეობა. გამგეობის წევრებათ არჩეული
არიან: ი. აბულაძე, გრ. კვარაცხავა და ვლ. წერეთელი.

სოშოს ქართველთა კოლონიის კულტურულ სექციის
დავალებით დ. ქიშერიძე და ვ. წერეთელი სთხოვენ ქართველ
საზოგადოებას, რომ ომის დროს დაღუპულ წიგნთსაცავ-
სამკითხველს აღდგენაში დაეხმარონ და გაუგზავნონ ქარ-
თული წიგნები, უურნალ-გაზეთები სამკითხველსათვის.

მიმდინარე წლის 30 ივლისს მიუნჰენის ქართველთა კო-
ლონიის წევრთა წლიური კრება შესდგა; მოისმინა კოლო-
ნიის გამგეობის თავმჯდომარის ბ. ალ. კორძაიას მოხსენება
გამგეობის მუშაობის შესახებ; ბ. კორძაიას ნაყოფიერი მუ-
შაობისათვის გამოეცხადა მადლობა. კრებამ აგრეთვე სარე-
ვიზიო კომისიის ანგარიში დაამტკიცა. ამის შემდეგ აირჩია
გამგეობა და მისი ორგანოები. კოლონიის გამგეობის თავ-
მჯდომარეთ ერთხმად აირჩია ბ. ალ. კორძაია; წევრებათ:
ბ.ბ. ივ. ანდრონიკაშვილი და გ. მაღლაკელიძე; სარევიზიო
კომისიის წევრებათ აირჩიეს: ბ.ბ. შ. მარგველაშვილი, ივ.
ახმეტელი და გ. კობახიძე; საზოგადო ღირსების სასამარ-
თლოს წევრებათ აირჩიეს ბ.ბ. გრ. ავალიანი, გ. გაბლიანი
და სხვ.

მიუნჰენის ესტონელთა კომიტეტის დარბაზში 20 აგვისტოს ბნ მინდია ლაშაურმა წაიკითხა, ჯერ გამოუქვეყნებელ თავისი შრომის—«მე-19 საუკუნის ქართული ლიტერატურის წინასწარმეტყველური აზრები»-დან, ერთი თავი—«ქართული სული». მოხსენება დაწერილია პოეტური ენით და თავისებური სტილით. მოხსენების შემდეგ გაიმართა კამათი, რაშიც მონაწილეობა მიიღეს ახალ ემიგრანტებმა: ბ.ბ. ბარათელმა, კ. ინასარიძემ, გ. კობახიძემ და სხვებმა. დამსწრეთა შორის ბ.ბ. მოსე იმნაიშვილმა, დავ. ვაჩნაძემ, ალ. ცომაიამ, ალ. კორძაიამ თავიანთ სიტყვაში აღნიშნეს მოხსენების მდიდარი შინაარსი და მშვენიერი ქართული ენა. კამათის მონაწილეებმა ბნ მომხსენებელს უსურვეს ნაყოფიერი მუშაობა და სთხოვეს შემდეგი თავების წაკითხვაც.

ამ მოხსენებით მიუნჰენის ქართველთა კოლონიასთან საფუძველი ჩაეყარა კულტურულ სექციას, რომლის ერთ-ერთი ინიციატორთაგანი არის ბ. დავ. ვაჩნაძე.

ჩვენს რედაქციას სპარსეთიდან ჯემშიტი სწერს:

«აღფრთხილებით ვესალმებით ჩვენი დიდი ხნის ნაცად დროშას და ვუსურვებთ მას გამარჯვებას მომავალ ბრძოლებში.

ნახევარ საუკუნეზე მეტია, რაც ჩვენმა დროშამ დიდი როლი ითამაშა ჩვენი ერის ცხოვრებაში და ჩვენ პარტიაში. სრული დარწმუნებული ვართ, რომ ჩვენი მებაირახტენი ამ დიდხინიდან დაწყებულ ბრძოლას დააგვირგვინებენ სრული გამარჯვებით. ამ დროშაში გარკვეულია ჩვენი მომავალი გზა. ამ გზას არ გადაუხვევთ, ვინაიდან ეს გზა სწორია. ამ გზით ჩვენ დიდი მიღწევები გვექონდა—ჩვენმა ერმა მოიპოვა დამოუკიდებლობა, მაგრამ არ დაგვაცალა გარეშე ძალამ რომ მოგვეწყა ჩვენი ცხოვრება. სრული იმედი გვაქვს, დადგება დრო გამარჯვების და კვლავ აფრიალდება ჩვენი დროშა საყვარელ სამშობლოში.

ამასთანავე გაახლებთ სპარსეთის ქართველებისაგან დახმარებას ოთხ დოლარს».

დახმარება «ჩვენი დროშა»-ს.

რედაქციამ მიიღო დახმარება: ამხ. იოსებ ელიგულაშვილისაგან ხუთიათასი ფრანკი, ამხ. ერეთეოზ რამიშვილისაგან ავსტრიის ქართველთა შორის შეგროვილი ორიათასოთხასოცი ფრანკი. ამასთანავე სოშოს ამხანაგ. და თანამგროძობთაგან: ი. სალუქვაძის, დ. კვერღელიძის, ი. ზედგინიძის, თითოეულთაგან ხუთას-ხუთასი ფრანკი, ქართველი პატრიოტის, გ. კვარცხავას, დ. ქიმერიძის, ივ. აბულაძის, გრ. აბულაძის, კალ. წერეთლის, თითოეულთაგან ორას ორასი ფრანკი., გ. კერბელიძის, ივილი ემუხვარის, დ. აფხაზავას, პ. ფარცხაშვილის, ვალ. სალუქვაძის, ლ. სალუქვაძის, თითოეულთაგან ას-ასი ფრანკი, ვ. ანუშულაძის, გ. სალუქვაძის, ვარ. სალუქვაძის. თითოეულთაგან ორმოცდაათ-ორმოცდაათი ფრანკი, სპარსეთიდან ოთხი დოლარი და ამერიკიდან ორი დოლარი. სულ 10 870 ფრანკი და ექვსი დოლარი *).

რედაქცია მადლობას უცხადებს დასახელებულ პირთ და კვლავ მოუწოდებს ამხანაგებს და თანამგროძობთ დახმარებისათვის შემდეგი ნომრის გამოსაცემათ.

გამომცემლობა უცხოეთში.

უკანასკნელ ხანებში დაიბეჭდა ნოე ეორდანიას წიგნი სათაურით—«ახალი ნაწერები», რაშიაც მოთავსებულია შემდეგი წერილები 1. ჩვენი გზა, 2. დღეს, ხვალ, 3. ვეროპა და კაცობრიობა, 4. დასაფიქრებელი, 5. რა ხდება მსოფლიოში, 6. შოთა რუსთაველი და ელინელთა ფილოსოფოსები. წიგნი ღირს გადაუგზავნელათ 200 ფრანკ. გამოწერა შეიძლება «ჩვენი დროშა» ს რედაქციიდან.

*) დახმარების ეს ანგარიში უადგილობის გამო «ჩვენი დროშა» ს შესამე ნომერში ვერ გამოცხადდა. რე დ.

ფული და დასაბეჭდი მასალები უნდა გამოიგზავნოს შემდეგი მისამართით:

P. Sardjveladzé,
35, rue de l'Aude 35.
Paris (14)

Le Gérant: M. Stouroua.

Imprimerie Coopérative Arpajonnaise, Arpajon.